

Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer

Sluttrapport fra følgeevaluering

Om rapporten

Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer
Sluttrapport fra følgeevaluering

Oppdragsgiver
Innovasjon Norge

Prosjektperiode
Januar 2015 – desember 2016

Prosjektteam
André Flatnes

Om Oxford Research Knowledge for a better society

Oxford Research er et nordisk analyseselskap. Vi dokumenterer og utvikler kunnskap gjennom analyser, evalueringer og utredninger slik at politiske og strategiske aktører kan få et bedre grunnlag for sine beslutninger.

Vi kombinerer vitenskapelige arbeidsmetoder med kreativ idéutvikling for å tilføre våre kunder ny kunnskap. Vårt spesialfelt er analyser og evalueringer innen nærings- og regionalutvikling, forskning og utdanning samt velferds- og utdanningspolitikk.

Oxford Research ble grunnlagt i 1995 og har selskaper i Norge, Danmark, Sverige og Finland. Oxford Research er en del av Oxford-gruppen og retter sitt arbeid mot det nordiske og det europeiske markedet.

Oxford Research AS
Østre Strandgate 1
4610 Kristiansand
Norge
(+47) 40 00 57 93
post@oxford.no
www.oxford.no

Forord

Denne rapporten inneholder en sluttevaluering fra følgeevalueringen av tjenesten Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer. I rapporten belyses utviklingen i prosjektporteføljen, i form av realiserte utdanningstilbud og opptak og uteksaminering av studenter. Videre undersøkes forhold som påvirker forankringen av prosjektene i utdanningsinstitusjonene, utdanningstilbudenes bærekraft og utdanningsinstitusjonenes insentivstrukturer og forretningsmodeller som mulige barrierer i arbeidet med å etablere næringsrelevante kompetansehevingstilbud.

Sluttrapporten i følgeevalueringen er utarbeidet i perioden fra oktober til desember 2016. Evalueringen er gjennomført av senioranalytiker André Flatnes. Espen Warland har vært ansvarlige for evalueringsoppdraget fra oppdragsgivers side. Det har i tillegg vært nedsatt en referansegruppe for følgeevalueringen. Denne har bestått av Gry Elisabeth Monsen og Olav Bardalen fra Innovasjon Norge, Åse Kaurin fra Norges forskningsråd, Iver Grøtting Prestkvern fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Anders Kamberg Rinna fra Kunnskapsdepartementet, Una Sjørbotten fra Nordland fylkeskommune og Iver E. Jensen fra Nasjonalt Senter for Komposittkompetanse.

Vi takker for oppdraget og for godt samarbeid med oppdragsgiver og referansegruppen.

Kristiansand, 28. desember 2016

André Flatnes
Prosjektleder
Oxford Research AS

Innhold

1.	Sammendrag	6
2.	Leveranser i følgeevalueringen	8
3.	Metodebeskrivelse	9
3.1	Dokumentgjennomgang	9
3.2	Spørreundersøkelse	9
3.3	Intervjuer	9
4.	Tjenestens begrunnelse og målsetting	11
4.1	Begrunnelsen for tjenesten	11
4.2	Målsettinger for tjenesten	13
4.3	Formål og kontekst	14
4.4	Innholdet i tjenesten	16
4.5	Oppfølging og rapportering	16
4.6	Aktiviteter i prosjektene	17
5.	Prosjektporteføljens innhold og fremdrift	18
5.1	Beskrivelse av prosjektporteføljen	18
5.2	Fremdrift i prosjektene	20
5.3	Typer kompetansetilbud som utvikles	22
6.	Erfaringer med arbeidsformen	25
6.1	Innsatsaddisjonalitet	25
6.2	Næringslivets involvering	26
6.3	Utdanningsinstitusjonenes involvering	27
6.4	Kompetansetilbudenes bærekraft	30
6.5	Finansiering av tilbudene	34
7.	Analyse og vurdering	36
7.1	Måloppnåelse og resultater av tjenesten	36
7.2	Tjenestens innretting	36
7.3	Utdanningsinstitusjonenes involvering og funksjon	37
7.4	Kompetansetilbudenes bærekraft	38
7.5	Distriktpolitikk eller nasjonal kompetanseinfrastruktur?	39
7.6	Videre arbeid med næringsrelevante kompetansetilbud	41
7.7	Viktige læringspunkter	41

Figurliste

Figur 1: Prosjektene bakgrunn og formål	15
Figur 2: Faser i prosjektene	15
Figur 3: Prosjektene fordelt på bransje	18
Figur 4: Status for fremdrift i prosjektene	21
Figur 5: Fremdrift i henhold til plan	21
Figur 6: Typer kompetansetilbud som realiseres med støtte fra tjenesten	22
Figur 7: Tjenestens innsatsaddisjonalitet	25
Figur 8: Næringslivets involvering i utdanningstilbudet	26
Figur 9: Forankring i utdanningsinstitusjonen	27
Figur 10: Prosjektmidler benyttet til frikjøp av personell ved utdanningsinstitusjonen	28
Figur 11: Reduksjon av risiko for utdanningsinstitusjonen som følge av tilsagnet fra tjenesten	29
Figur 12: Utdanningsinstitusjonens forutgående erfaring med tilbud innen fagområdet	33
Figur 13: Struktur for å ivareta EVU-tilbud	34

Tabelliste

Tabell 1: Informanter	10
Tabell 2: Antall tilsagn og totalt tilsagnsbeløp (i 1000 kroner), per utlysningsrunde	18
Tabell 3: Oversikt over porteføljen av prosjekter, med tilsagnsbeløp (i 1000 kroner)	19
Tabell 4: Tilsagnene fordelt på fylker	20
Tabell 5: Kompetansehevingstilbud i prosjektene	23
Tabell 6: Opptak og uteksaminering av studenter	31

1. Sammendrag

Tjenesten Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer har som formål å bidra til å realisere regjeringens ambisjon om et kompetent og konkurransedyktig næringsliv med attraktive arbeidsplasser i hele landet. Utgangspunktet for etableringen av tjenesten var en situasjon der distriktene hadde utfordringer knyttet til mangel på både kompetansesarbeidsplasser og kompetansehevingstilbud. Hovedmålet for tjenesten har vært å forsterke regionale næringsmiljøers tilgang til relevant kompetanse. Oxford Research mener denne målsettingen er oppnådd, ettersom det er utviklet og realisert en lang rekke utdanningstilbud særlig innrettet mot behovene i de ulike regionene. 16 kompetansetilbud er realisert, i den forstand at det er tatt opp studenter til studiene, mens flere andre er ferdig utviklet eller under utvikling.

Virkeområdet for tjenesten er begrenset til å støtte prosjekter med formål å utvikle næringsrelevante kompetansetilbud. Når kompetansetilbudene er utviklet skal de forvaltes videre av utdanningsinstitusjonene, eventuelt i samarbeid med institusjoner som representerer næringslivet. Gevinstene av tjenesten, de støttede prosjektene og de utviklede kompetansetilbudene realiseres når personer har gjennomført kompetansehevende tilbud, returnerer til bedriften eller ansettes av bedrifter i det regionale næringsmiljøet, anvender kompetansen i sin yrkesutøvelse og på denne måten til rettelegger for økt vekst og verdiskaping i næringsmiljøet. Så mens tjenesten skal bidra til utvikling av næringsrelevante kompetansetilbud, inntreffer effektene utenfor tjenestens virkeområde og kontroll. Per november 2016 er 251 personer uteksaminert fra totalt seks ulike EVU-tilbud og to emnestudier. For disse personene har det forekommet en kompetanseheving på individnivå. De aller fleste av de 251 personene er rekruttert til det aktuelle kompetansehevingstilbudet som yrkesaktive i næringslivet, og er tenkt å fortsette i sin stilling med økt kompetanse. Det er imidlertid for tidlig på dette tidspunktet å dokumentere effekten av kompetansehevingen på bedriftsnivå, og effekten på verdiskapingen i et regionalt næringsmiljø.

Tjenestens innsatsaddisjonalitet, det vil si betydningen av virkemiddelet for å iverksette kompetanseutviklingsprosjekter, er høy. De aller fleste prosjektene ville ikke blitt iverksatt, i det minste ikke i samme skala og like raskt tidsmessig, uten støtten fra tjenesten.

Tjenesten er innrettet på en slik måte at en viss grad av formalisering av samarbeidet i næringsmiljøet forutsettes for å motta støtte. Oxford Research mener innrettingen til tjenesten som helhet er formålstjenlig, da en etablert infrastruktur for samarbeid reduserer risikoen i gjennomføringen av prosjektet. Det utgjør en risikoreduksjon for utdanningsinstitusjonen når næringslivet spiller inn et felles behov, som en krevende kunde som identifiserer markedet. Et miljø med lav grad av formalisering vil være beheftet med større risiko, og vil gjerne også ha behov for mer tid til tillitsskapende prosesser og organisering. Modellen med forprosjekter, der miljøer som har kommet kort i arbeidet med å samordne seg og utvikle løsninger i fellesskap gis mulighet til å mobilisere næringsmiljøet og kartlegge behov, utvider nedslagsfeltet for tjenesten.

Oxford Research mener tjenesten har vært hensiktsmessig innrettet for å sikre næringsrelevans i kompetansetilbudene. Med næringsrelevans mener vi samsvar mellom næringslivets kompetansebehov og det kompetansetilbudet som etableres gjennom prosjektet støttet av tjenesten. Næringsrelevansen er

sikret dels gjennom prosjektledernes omfattende erfaring og kompetanse knyttet til det aktuelle næringsmiljøet, og dels gjennom kartlegginger og direkte involvering av næringslivet.

Oxford Research oppfatter at det er en gjennomgående utfordring i prosjektene når det gjelder å sikre ressurser i utdanningsinstitusjonen til denne type utviklingsarbeid. Meritteringssystemet er basert blant annet på forsknings- og kandidatproduksjon, mens tidkrevende samarbeidsprosesser med næringslivet ikke gir uttelling. Det er i liten grad etablert effektive insentivsystemer som bidrar til å styrke kontakten mellom næringsliv og akademia.

Tjenesten opererer i en kontekst der utdanningsinstitusjonene har en finansieringsstruktur som utgjør en barriere for utvikling av nye, næringsrelevante utdanningstilbud. Utviklingen av slike tilbud krever investeringer som det i hovedsak ikke er tilrettelagt for, og som således påvirkes av en systemsvikt i møtet mellom myndighetenes forventninger til institusjonenes næringsinngripen og utdanningssektorens insentivsystemer og funksjon. Ofte er prosjektene avhengig av ildsjeler ved institusjonene i utviklingen av tilbudene.

Det eksisterer en barriere i forlengelsen av prosjektene, der det utviklede kompetansetilbudet skal implementeres ved utdanningsinstitusjonen. Barrieren består av fravær av ressurser til å sikre tilstrekkelig rekruttering til å etablere og sementere studiet. Eksistensen av et fellesorgan for et næringsmiljø, for eksempel en industripark, kan fungere som en viktig samarbeidspartner for utdanningsinstitusjoner i rekrutteringsarbeidet til næringsrelevante utdanningstilbud, og dermed støtte opp under et utdanningstilbuds bærekraft. En situasjon der utviklede kompetansetilbud ikke benyttes vil ikke innebære økt kompetansetilførsel for det aktuelle næringsmiljøet, til tross for at prosjektet støttet av tjenesten kan ha vært gjennomført helt i henhold til planen.

Det er avklart at tjenesten ikke vil få ytterligere finansiering fra KMD i 2017, og tjenesten i sin nåværende form vil dermed avvikles etter hvert som de igangsatte prosjektene ferdigstilles. Samtidig har fokuset på næringsrelevante kompetansetilbud økt, og nye satsinger vil bli iverksatt fra 2017. Tjenesten Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer har gitt viktig erfaring som kan tas videre i de nye kompetansesatsingene.

2. Leveranser i følgeevalueringen

For å sikre en god gjennomføring har Innovasjon Norge iverksatt en følgeevaluering av tjenesten Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer. Denne har pågått fra januar 2015 til desember 2016. Følgeevalueringen er prosess- og læringsorientert, og skal styrke gjennomføringen av tjenesten ved å undersøke prosjektenes innhold og fremdrift. Erfaringene og lærdommene fra undersøkelsene skal formidles tilbake til Innovasjon Norge, prosjektene og andre involverte, slik at det kan foretas hensiktsmessige justeringer og legges til rette for bedre resultatoppnåelse. Ved avslutningen av evalueringsoppdraget er det kjent at tjenesten skal avvikles, og at 2016 blir det siste året med opptak av nye prosjekter. Evalueringsoppdraget innebærer tre skriftlige leveranser.

Den første leveransen (mars 2015) var et programteori-notat, der rasjonale som ligger til grunn for tjenesten ble undersøkt. Dette innebar å belyse intensjonene for tjenesten, samt å beskrive hvordan formulerte målsettinger, strategier og virkemidler er tenkt å bidra til at intensjonene oppnås. Utarbeidelse av en programteori for tjenesten er nyttig fordi det innebærer en kritisk refleksjon om virkemiddelets bestanddeler og interne logikk.

Den andre rapporten (september 2015) rettet søkelyset mot utviklingen i prosjektene i tjenesten. Fellesnevneren for prosjektene er at de skal identifisere og spesifisere et kompetansebehov i det involverte næringsmiljøet i regionen (forprosjektene i tjenestens portefølje er begrenset til denne oppgaven), foreta en beslutning om type kompetansetilbud som skal utvikles og utvikle innholdet i kompetansetilbudet i samarbeid med en utdanningsinstitusjon. Ved avslutning av prosjektet skal kompetansetilbudet foreligge ferdig utviklet, og klart til å iverksettes i regi av utdanningsinstitusjonen. I dette arbeidet er det en rekke oppgaver prosjektene må lykkes med for å nå sine målsettinger og dermed også støtte opp om formålet med tjenesten. Rapporten fokuserte særlig på prosjektenes innsats for å identifisere kompetansebehovet i næringslivet, og pekte på ulike forhold, som prosjektleders erfaring og prosjektets organisatoriske fundament, som påvirke prosjektets evne til å sikre næringsrelevans. Disse forholdene må hensyntas i prosjektene. Rapporten ga flere anbefalinger til justering innen tjeneste, blant annet knyttet til sterkere vektlegging av forankring i næringsmiljøet og utdanningsinstitusjonen ved vurdering av prosjektsøknader. Anbefalingen ble fulgt opp i senere opptaksrunder. Rapporten ble presentert på en prosjektledersamling innen tjenesten i desember 2015.

I denne tredje rapporten (desember 2016) er søkelyset på utviklingen i prosjektporteføljen, i form av realiserte utdanningstilbud og opptak og uteksaminering av studenter. Videre undersøkes forhold som påvirker forankringen av prosjektene i utdanningsinstitusjonene, utdanningstilbudenes bærekraft og utdanningsinstitusjonenes insentivstrukturer og forretningsmodeller som mulige barrierer i arbeidet med å etablere næringsrelevante kompetansehevingstilbud.

3. Metodebeskrivelse

Denne sluttrapporten inneholder informasjon fra runde tre av datainnsamlingen for følgeevalueringen av tjenesten Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljø. I denne runden har evaluator gjennomgått relevante dokumenter, gjennomført en spørreundersøkelse til prosjektlederne for prosjekter støttet av tjenesten, og foretatt intervjuer med ulike aktører i tjenesten og i prosjektene. Evaluator har også deltatt på prosjektledersamling for tjenesten, der en rekke representanter for prosjekter og utdanningsinstitusjoner presenterte resultater og erfaringer. Sluttrapporten bygger i tillegg på data innhentet tidligere i følgeevalueringen.

3.1 DOKUMENTGJENNOMGANG

Evaluator har hatt tilgang til dokumenter som er relevante for å beskrive innhold og fremdrift i tjenesten og dens prosjektportefølje. Dette inkluderer:

- Rapportering fra prosjektene (to første opptaksrunder), desember 2015
- Presentasjoner fra prosjektledersamling, oktober 2016
- Diverse beskrivelser av enkeltprosjekter og utviklede kompetansetilbud
- Søknader om tilsagn fra tjenesten
- Presentasjon av tjenesten på informasjonsmøte, april 2016
- Innovasjon Norges årlige rapportering til oppdragsgiverne, 2015
- Tjenestebeskrivelse Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer, 2014
- Innovasjon Norge (2014) Et lærende næringsliv
- Oxford Research (2013) Kartlegging av høyere utdanningsmiljøers næringslivsengasjement
- Oxford Research (2013) Kartlegging av tiltak for kompetansebygging i næringslivet
- NOU 2011:3 Kompetansearbeidsplasser – drivkraft for vekst i hele landet

3.2 SPØRREUNDERSØKELSE

Det er gjennomført en spørreundersøkelse til prosjektlederne for prosjektene støttet av tjenesten i de tre første opptaksrundene (fjerde opptaksrunde var i oktober 2016, etter gjennomføringen av spørreundersøkelsen). Dette omfatter 27 prosjekter. Fire prosjektledere har mottatt to tilsagn hver fra tjenesten, men har kun mottatt ett spørreskjema. Totalt antall mottakere av spørreundersøkelsen var dermed 23, hvorav samtlige responderte.

3.3 INTERVJUER

Evaluator har intervjuet et utvalg prosjektledere og representanter for utdanningsinstitusjonene. I tillegg er Innovasjon Norge og involverte departementer intervjuet. Totalt er det gjennomført 19 intervjuer i forbindelse med sluttevalueringen. Informantene fremgår av tabellen under.

Tabell 1: Informanter

Navn	Aktør
Tone Jakobsen og Vegard Nerdal	Kunnskapsparken Helgeland
Robert Wolff	SINTEF
Marianne Furuholt	Eyde
Marius Værdal	Proneo
Iver E. Jensen	Nasjonalt Senter for Komposittkompetanse
Kirsti Mathiesen Hjemdahl	USUS
Irene Thorsplass	Høgskolen i Lillehammer
Jan-Rune Mortensen	Pro Barents
Sylvi Sørfonn	Atheno
Svein Egil Ristad	Skogmo Industripark
Bjørn Saltermark og Ann Marchairo	GCE NODE
Lars Mjøs	Osterfjord Nærings samarbeid
Bård Jervan	Innovative opplevelser
Ragnhild Nilsen og Kristin Bjørdal	NTNU
Ove Taranger Nesbø	Nord Universitet
Iver Grøtting Prestkvern	Kommunal- og moderniseringsdepartementet
Birgitte W. Sem	Kommunal- og moderniseringsdepartementet
Anders Kamberg Rinna	Kunnskapsdepartementet
Espen Warland	Innovasjon Norge

Kilde: Oxford Research AS

4. Tjenestens begrunnelse og målsetting

Tjenesten Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer ble etablert i 2013 for å motvirke den geografiske skjevfordelingen av kompetansearbeidsplasser i Norge. Til grunn for tjenesten ligger en antakelse om at etablering av kompetansetilbud spesielt tilpasset behovet til næringslivet i ulike regioner vil bidra til flere kompetansearbeidsplasser i disse regionene. Imidlertid eksisterer det barrierer mot etablering av slike tilbud, blant annet i form av utviklingskostnader. Gjennom tjenesten tilbys blant annet finansielle ressurser til dette utviklingsarbeidet, hvilket bidrar til å redusere risikoen for utdanningsinstitusjonene. Per desember 2016 er det gitt støtte til 34 prosjekter med målsetting om å etablere ulike fagskole-, UoH- og/eller EVU-tilbud tilpasset behovet i den aktuelle regionens næringsliv.

4.1 BEGRUNNELSEN FOR TJENESTEN

De overordnede målene for regional- og distriktpolitikken er å opprettholde hovedtrekkene i bosetningsmønsteret, benytte de menneskelige og naturgitte ressursene i hele landet og størst mulig nasjonal verdiskaping. Tjenesten støtter opp under disse målene. Den regionalpolitiske begrunnelsen for etableringen av tjenesten er en oppfatning om at «en sterkere geografisk spredning av kompetansearbeidsplasser vil være en sentral faktor for å sikre at folk velger å bosette seg og bli boende i regioner utenfor Oslo-området og de største byene».¹

NOU «Kompetansearbeidsplasser - drivkraft for vekst i hele landet» (2011:3) viser at det er en stor skjevhet i den geografiske fordelingen av kompetansearbeidsplasser i Norge. Rapporten konkluderer med at en sterkere spredning av kompetansearbeidsplasser vil bidra til å sikre at folk med høy kompetanse velger å bosette seg og bli boende i regioner også utenfor Osloregionen og de største byene. En større spredning av kompetansearbeidsplasser vurderes som tjenlig for de berørte regionene og for landet som helhet. Tjenesten Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer ble etablert på grunnlag av anbefalingene i utredningen.

4.1.1 Behov for regional tilpasning

Det er i storbyene det har vært størst økning i andelen kompetansearbeidsplasser. I flere av de mindre regionene oppleves det vanskelig å rekruttere ansatte med den nødvendige kompetansen. For å bedre denne situasjonen må to punkter adresseres: Det må drives aktivt rekrutteringsarbeid i regionene for å sikre den nødvendige kompetansen og den regionale kunnskapsstrukturen må være i stand til å tilby nødvendig utdanning.

Et velfungerende arbeidsmarked i de ulike regionsentra er nødvendig for å sikre at personer med høyere utdanning velger å bosette seg utenfor de største byregionene. Det er likevel variasjon i behovene i de ulike landsdelene: «Noen steder sliter private og offentlige virksomheter med rekrutteringen, mens andre steder er det mangel på arbeidsplasser for høyere utdannede».²

Kompetansearbeidsplassutvalgets rapport viser store variasjoner i kompetansenivået i de ulike delene av Norge. Det er store forskjeller i bredden i arbeidsmarkedet og næringslivet. I mindre regioner er

¹ NOU 2011:3 Kompetansearbeidsplasser – drivkraft for vekst i hele landet.

² Ibid. Side 9.

det generelt lite variasjon i næringslivet, hvilket påvirker kompetansebehovet: Dersom det kun er aktivitet innenfor enkelte bransjer er behovet for kompetanse mer spesifikt. I arbeidsmarkeder der mange bransjer er representert vil behovet være bredere, og en større bredde av typer utdannelse er etterspurt.

I tillegg til variasjoner i bredden i arbeidsmarkedet, er det variasjoner i «kompetanseshøyde». Denne vil variere både mellom bransjer og mellom regioner. Kompetansebehovet i noen bransjer er lavere enn i andre. Dette betyr at det i noen bransjer vil være behov for kortere fagutdanninger og profesjonsutdanninger, mens det i andre bransjer er stort behov for personer med doktorgrad.

Dette viser at det er behov for en fleksibel tilnærming med tanke på hvordan kompetansesituasjonen skal endres, slik at næringslivets ulike behov kan møtes på en hensiktsmessig måte. Det er derfor behov for at strategier for kompetanseutvikling er forankret i regionale behov.

Tjenesten tar utgangspunkt i et behov for kontinuerlig oppgradering av næringslivets kompetanse. Utvikling av kompetanse skjer blant annet gjennom rekruttering av personell med relevant kompetanse, og kurs og utdanning for bedriftenes ansatte. Økt samarbeid med høyere utdanningsinstitusjoner er en strategi for å sikre oppgradering av næringslivets kompetanse.

4.1.2 Europeiske trender i regional kompetanseheving

Tiltakene i Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljø er i tråd med internasjonale og europeiske trender og signaler. «OECD Skills Strategy Diagnostic Report: Norway» og «OECD Skills Strategy Action Report: Norway» fra OECD, begge utgitt i 2014, konkluderte blant annet med at det norske kunnskapssystemet er fragmentert og at det er behov for å:

- Bedre effektiviteten i det norske kompetansesystemet
- Ta tak i ubalanse i kompetanse
- Styrke utdanning og kursing for voksne med lavere kompetansenivå

Rapporten anbefaler at myndighetene bør styrke insentivene for arbeidsgivere til å investere i kompetanseutvikling for sine ansatte og styrke samarbeid og insentiv for samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene, forskningsinstitusjoner og næringsliv (tiltak 2.7 og 2.8). Anbefalingene er også i tråd med EUs arbeid med strategimetoden «smart spesialisering». Alle regioner i EU er pålagt å utarbeide en næringsstrategi ved bruk av smart spesialiseringsmetoden. Denne metoden går ut på at næringsliv, virkemiddelapparat og utdanningssektoren i samarbeid skal fokusere på å løfte videre regionens konkurransedyktige næringer. Ved å samle midlene om de sterkeste næringene kan regionen løftes globalt. Tjenesten Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljø støtter opp om en slik strategi.

4.1.3 Initieringen av tjenesten

Som en oppfølging av NOU-en ble det over statsbudsjettet for 2013 bevilget 20 millioner kroner til tiltak for å bidra til å realisere regjeringens ambisjon om et kompetent og konkurransedyktig næringsliv med attraktive arbeidsplasser i hele landet. Midlene var bevilget over statsbudsjettets kapittel 551 post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling.

Tjenesten er initiert av Kommunal- og moderniseringsdepartementet, mens Innovasjon Norge er engasjert for å utvikle tjenesten og som operatør for tjenesten.³ Ulike løsninger for anvendelse av midlene ble vurdert, samtidig som satsingen skulle være tilpasset næringslivets behov. KMD innledet en dialog med Innovasjon Norge om utviklingen av en tjeneste med et slikt formål. Innovasjon Norge hadde stor frihet til å utforme tjenesten.

Det ble anlagt en bred prosess med innhenting av kunnskap og involvering av et stort antall aktører fra flere departementer, virkemiddelapparatet og de regionale partnerskapene. Utviklingsarbeidet foregikk i perioden desember 2012 til mai 2013. Fylkeskommuner, regionale VRI-partnerskap, virkemiddelaktører og departementer ble konsultert for å hindre overlapp og realisere synergieffekter med eksisterende virkemiddelordninger.

Årsaken til at Innovasjon Norge ble valgt som utvikler og operatør av tjenesten var blant annet erfaringen med kompetanseutvikling som del av klyngeprogrammet. Etablering av relevante utdanningstilbud og EVU-kurs er et aspekt ved klyngeprosjektene, hvilket fremheves som et sentralt resultat av programmet.⁴

Tjenesten skal styrke den langsiktige innsatsen for næringsrelevant kompetansebygging. Dette skal skje gjennom å forsterke samarbeidet mellom regionale næringsmiljøer og høyere utdanningsinstitusjoner om utvikling og tilrettelegging av relevante utdannings- og kompetansetiltak.⁵ Næringsmiljøene, med felles kompetansebehov, er tjenestens primære målgruppe, mens tilbydere av høyere utdanning er sentrale samarbeidspartnere i realiseringen av utdanningstilbudene.

4.2 MÅLSETTINGER FOR TJENESTEN

Målformuleringene for tjenesten Kompetansebehov i regionale næringsmiljøer er generelle og ikke tidfestede. Målformuleringene for det enkelte utviklingsprosjekt angir retning for den endringen som søkes oppnådd, ved at samspillet mellom involverte aktører og bedriftenes tilgang på relevant kompetanse og personell skal bli «bedre». Også hovedmålet og delmålene for tjenesten som helhet angir kun retning for endringen. Oxford Research mener målformuleringene likevel er tilstrekkelig presise, ettersom tjenesten er under utprøving, og mer kunnskap må innhentes før en eventuell spissing av målene.

Delmålene for tjenesten, så vel som for de enkelte utviklingsprosjektene, varierer mellom mer kort-siktige mål og langsiktige og mer overordnede mål. På kort sikt er det realistisk at prosjektene og tjenesten kan bidra til bedre samspill mellom næringsliv og utdanningsmiljøer (delmål 1) og forsterke innsatsen for å utvikle kompetansebaserte og dynamiske næringsmiljøer (delmål 4).

De øvrige målene er mer langsiktige mål som delvis følger av at samspillet innad i det regionale innovasjonssystemet blir bedre, og at kunnskapen om forutsetninger for og effekter av samspillstiltak mellom næringsliv og utdanningsinstitusjoner blir bedre (delmål 5). Disse målene viser til det som skal inntreffe i forlengelsen av prosjektene.

³ KMDs oppdragsbrev til Innovasjon Norge for 2013, datert 20/2-13.

⁴ «Et lærende næringsliv», Innovasjon Norge, 2014.

⁵ Tjenestebeskrivelsen, 27/5-14.

Tjenesten ble utviklet på grunnlag av en ganske konkret bestilling fra KMD, mens mål, strategier og gjennomføringsopplegg er utviklet av Innovasjon Norge.

Innen rammen av tjenestens formål og målsettinger er det enkelte utviklingsprosjekt gitt fleksibilitet til å formulere sine egne målsettinger. For det enkelte prosjekt kan det måles hvorvidt det ved avslutning av prosjektet foreligger et ferdig utviklet kompetansetiltak for etablering ved den aktuelle utdanningsinstitusjonen. Det kan også måles hvorvidt samarbeidet mellom næringsmiljøet og den involverte utdanningsinstitusjonen er blitt mer solid og strategisk. Resultater for den enkelte bedrift kan på sikt potensielt måles i form av mer innovative bedrifter og forsterket konkurransekraft. Slike resultater vil imidlertid først kunne inntreffe på noe lengre sikt.

TJENESTENS MÅLSTRUKTUR

Formål: Tjenesten skal bidra til å realisere regjeringens ambisjon om et kompetent og konkurransedyktig næringsliv med attraktive arbeidsplasser i hele landet.

Hovedmål: Forsterke regionale næringsmiljøers tilgang på relevant kompetanse.

Delmål for det enkelte utviklingsprosjekt:

1. Bedre samspill mellom næringslivet og relevante utdanningsmiljøer om planlegging og tilrettelegging av kompetanseutviklingstiltak, med grunnlag i regionale utviklingsstrategier
2. Bedre muligheter for å rekruttere personell med ønsket kompetanse
3. Bedre tilgang på relevant etter- og videreutdanning

Delmål for tjenesten:

4. Forsterke den samlede innsatsen for å utvikle kompetansebaserte og dynamiske regionale næringsmiljøer, basert på helhetlige regionale utviklingsstrategier.
5. Bidra til økt innsikt i forutsetninger for og effekter av samspillstiltak mellom næringsliv og utdanning.

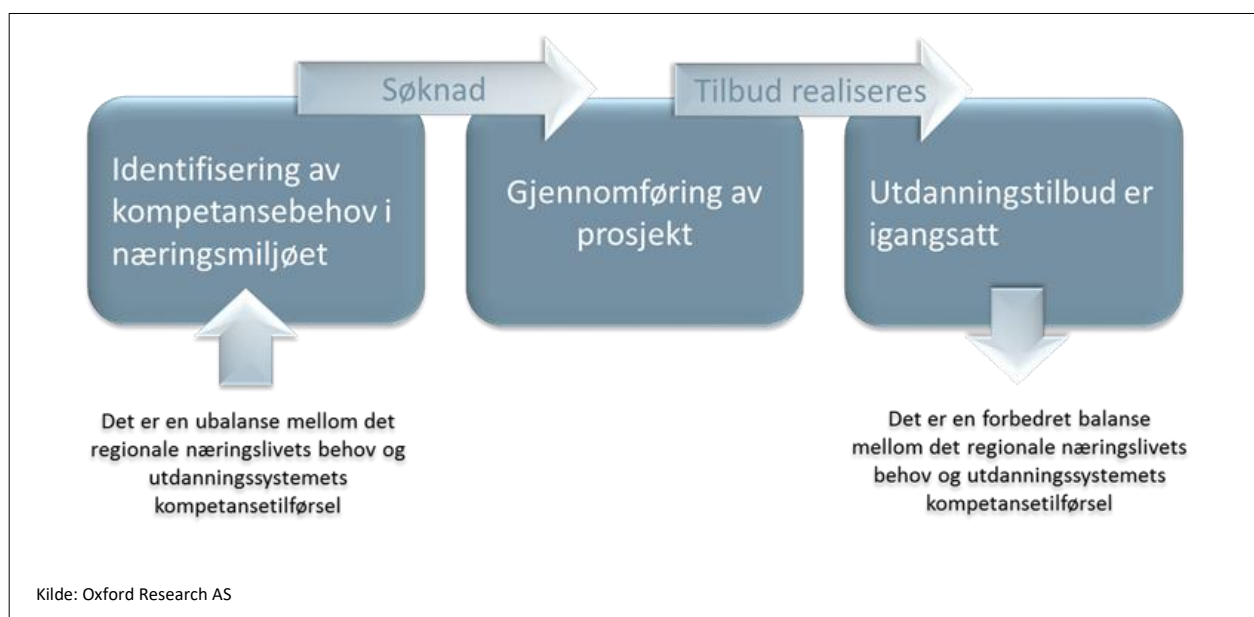
Kilde: Tjenestebeskrivelsen

4.3 FORMÅL OG KONTEKST

Logikken i tjenesten fremgår av figuren under. Felles for prosjektene er målsettingen om å utvikle kompetansetilbud som det regionale næringslivet har behov for. Prosjektene etableres i en kontekst der involverte aktører i regionen oppfatter at det er en ubalanse mellom det regionale næringslivets behov for kompetanse og det tilbudet som gis av utdanningsinstitusjoner i regionen. Basert på denne opplevde utfordringen utarbeider prosjektene sine søknader til tjenesten. Søknaden og prosjektplanen beskriver tiltak som skal gjennomføres for å utvikle og etablere utdanningstilbudene som det regionale næringslivet har behov for. I forlengelsen av prosjektet implementeres de utviklede kompetansetilbudene ved utdanningsinstitusjonene som er involvert. Etter hvert som uteksaminerte kandidater leveres til det regionale næringslivet, og ansatte i næringslivet får oppgradert sin kompetanse gjennom EVU-

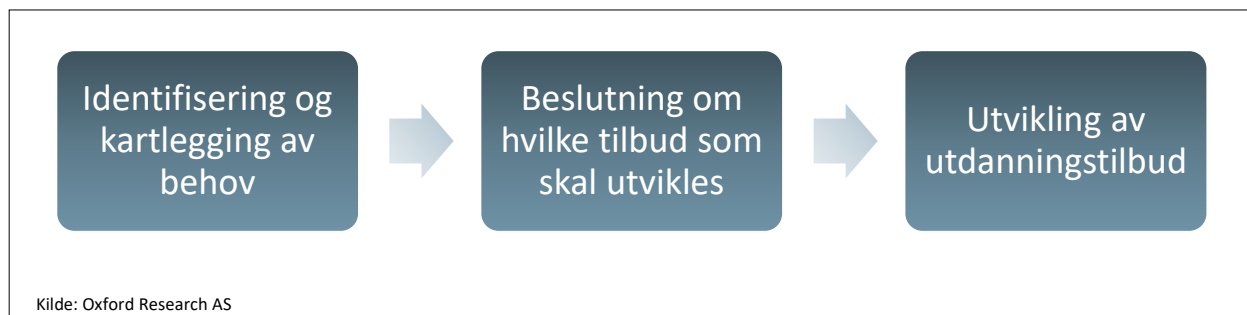
tilbud, forbedres balansen mellom det regionale næringslivets behov og utdanningssystemets kompetansetilførsel. Imidlertid må det forventes at det tar noe tid fra uteksamineringen av kandidaten eller den ansatte til effekter i form av økt verdiskaping kan realiseres. Gevinsten vil i første omgang være på individnivå, ved at individer øker sin kompetanse. I neste instans må den aktuelle bedriften lykkes med å nyttiggjøre seg denne kompetansen i sin virksomhet. Etter hvert kan kompetansen potensielt bidra til økt verdiskaping og en styring av det regionale næringsmiljøet.

Figur 1: Prosjektens bakgrunn og formål

Figuren under skisserer tre faser som det enkelte prosjekt går gjennom fra oppstart til avslutning. Oxford Research mener det er en logisk rekkefølge mellom fasene, der aktivitet i én fase påvirker aktivitet i den påfølgende fasen. Selv om de fleste prosjektene gjennomfører alle fasene og i rekkefølgen som er angitt, er det forskjeller i prosjektens modningsnivå ved oppstarten. Prosjektene vil derfor i varierende grad ha behov for å arbeide med de ulike fasene.

Figur 2: Faser i prosjektene

Allerede på søknadsstadiet stipuleres det at det eksisterer en ubalanse mellom næringslivets behov og utdanningsinstitusjonenes tilbud, ettersom det er en slik ubalanse som legitimerer gjennomføring av virkemiddeltiltaket. I den første fasen, som Oxford Research betegner som «Identifisering og kartlegging av behov», vil det tydeliggjøres hvilket kompetansebehov næringslivet har. Prosjektene vil på dette tidspunktet konkretisere hvilke kompetansetiltak det er behov for og hvordan disse tilbudene skal realiseres.

På grunnlag av identifisering av næringslivets kompetansebehov beslutter prosjektene hvilke konkrete utdanningstilbud som skal realiseres (fase 2). Prosjektene varierer med hensyn til hvilke typer tilbud prosjektene arbeider for å etablere for å adressere identifiserte mangler i regionens utdanningstilbud. I tråd med tjenestens utforming, kan utdanningstilbudene imidlertid klassifiseres som tilbud om høyere utdanning, tilbud på fagskole eller tilbud om EVU.

I utviklingen av de konkrete utdanningstilbudene (fase 3) involveres én eller flere utdanningsinstitusjoner som aktive partnere. De fleste utdanningsinstitusjoner har noen grad av kontakt med næringsmiljøene i tilknytning til sine fagområder, samt en infrastruktur for håndtering av EVU-tilbud.

4.4 INNHOLDET I TJENESTEN

Tjenesten tilbyr finansiell og faglig støtte til utviklingsprosjekter som forsterker regionale næringsmiljøers kompetanse gjennom samarbeid med høyere utdanningsinstitusjoner. Prosjektene skal adressere strategisk viktige behov for kompetanseutvikling i det aktuelle næringsmiljøet, og være forankret i regionenes særskilte utfordringer og utviklingsstrategier. Tjenesten skal utløse prosjekter som kan bidra til en langsiktig oppgradering av kompetansen i næringsmiljøet. Prosjektene skal resultere i:

- En økt og mer strategisk forankret satsing på kompetanseutvikling i næringslivet
- Mer relevante utdanningstilbud
- Bedre tilrettelegging av tilbudene overfor målgruppen
- Mer effektive og forpliktende samarbeidsrelasjoner mellom partene.

Det er bestemt at tjenesten skal finansiere maksimalt 50 prosent av prosjektene som støttes, mens søkermiljøet må finansiere det resterende gjennom egenfinansiering. Fra Innovasjon Norge og tjenestens side er det en antakelse om at egenfinansiering bidrar til å styrke forankringen i næringsmiljøet og den akademiske institusjonen.

4.5 OPPFØLGING OG RAPPORTERING

Hvert prosjekt følges opp av en kundebehandler fra Innovasjon Norges kontor i det respektive distriktet. Kundebehandleren er i de fleste tilfellene observatør i styringsgruppen. I enkelte prosjekter deltar også regionansvarlig i Norges forskningsråd som observatør i styringsgruppen. I andre tilfeller involveres virkemiddelaktørene i regionen gjennom å motta referater fra styringsgruppemøtene.

Kundebehandleren er i hovedsak ikke tett på prosjektene, men har gjerne relevant tematisk kompetanse og godt kjennskap til næringsmiljøet som er involvert. Tjenesteansvarlig er tilgjengelig som ressurs for de kundeansvarlige. På dette punktet er det en forskjell fra for eksempel Arena-programmet,

der programleder følger prosjektene tettere. Årsaken til denne forskjellen skyldes blant annet at prosjektene innen Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer er mer avgrensede og konkrete enn et klyngeutviklingsprosjekt. Tjenesteansvarlig følger altså prosjektene fra noe avstand, men treffer prosjektene på samlingene som gjennomføres, og innhenter årlige rapporter og sluttrapport fra prosjektene. Tjenesten skiller seg også fra andre programmer og satsinger som Innovasjon Norge er operatør for, ved at inngripenen med næringslivet i tjenesten er mer indirekte.

Prosjektene rapporterer årlig i skriftlig form, og i tillegg muntlig i forbindelse med samlinger.

4.6 AKTIVITETER I PROSJEKTENE

Prosjektene har en varighet på mellom seks og 24 måneder og mottar i størrelsesorden 0,45-3 millioner kroner. Det er uttalt fra tjenesten og eierdepartement at det er ønskelig med en variasjon i omfang på de ulike prosjektene. Næringsaktørers kompetanse kan styrkes gjennom å oppgradere ansattes kompetansegrunnlag (EVU) eller rekruttere nytt personell med riktig kompetanse (nye studietilbud i regionen). Et prosjekt kan bestå av en eller flere av hovedaktivitetene i boksen under.

HOVEDAKTIVITETER I PROSJEKTENE

- a) Mobilisere næringsaktører for økt satsing på kompetanseutvikling og forsterket samspill med utdanningsmiljøer (inntil 0,5 millioner kroner)
- b) Tilrettelegging for økt etter- og videreutdanning i næringsmiljøet (inntil 1,5 millioner kroner).
- c) Tilrettelegging av relevante studietilbud for kandidatproduksjon (inntil 1,5 millioner kroner)

Kilde: Tjenestebeskrivelsen

5. Prosjektporteføljens innhold og fremdrift

I dette kapittelet gis det en beskrivelse av fremdrift, innhold og status for porteføljen av prosjekter som er støttet av tjenesten.

5.1 BESKRIVELSE AV PROSJEKTPORTEFØLJEN

Tjenesten har hatt et årlig budsjett på 20 millioner kroner i perioden 2013-16. Tjenesten har gitt tilsagn gjennom årlige utlysingsrunder, siden etableringen av tjenesten i 2013. I den enkelte utlysingsrunde er det gitt tilsagn til fra seks til elleve prosjekter, og totalt tilsagnsbeløp per runde har vært mellom 11,6 og 16,9 millioner kroner. Totalt er det gitt tilsagn til 34 prosjekter, som i sum har mottatt tilsagn på 59,5 millioner kroner. Tabellen under viser antall tilsagn og totalt tilsagnsbeløp per utlysingsrunde, og totalt for tjenesten.

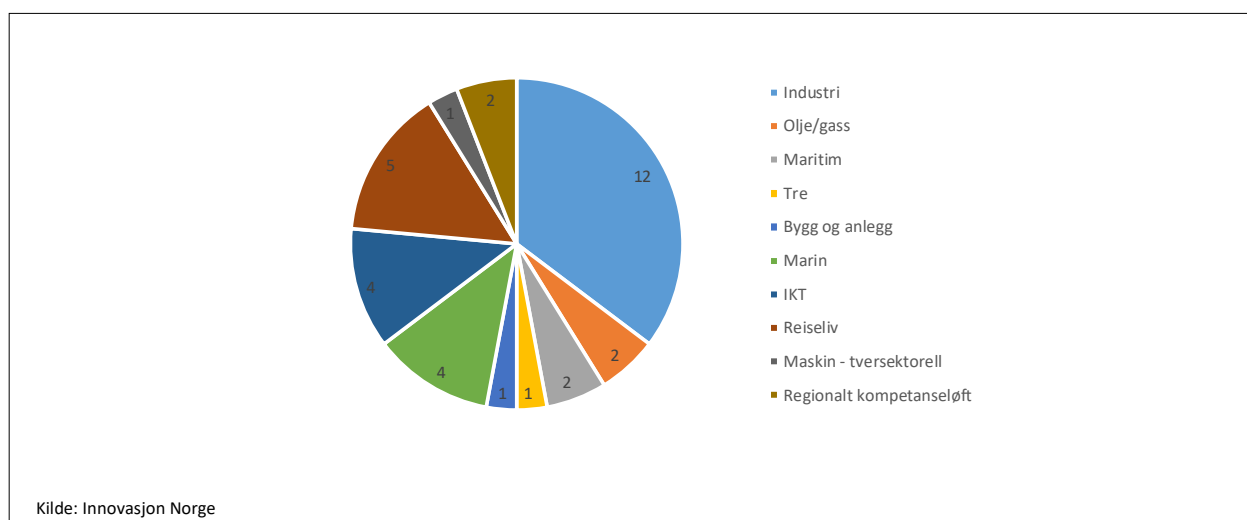
Tabell 2: Antall tilsagn og totalt tilsagnsbeløp (i 1000 kroner), per utlysingsrunde

År	Antall tilsagn	Totalt tilsagnsbeløp
2013	6	14 450
2014	11	16 535
2015	10	16 874
2016	7	11 600
Totalt	34	59 459

Kilde: Innovasjon Norge

De fleste prosjektene har en klar bransjeprofil, og fordelingen på bransjer fremgår av figuren under. Innovasjon Norge klassifiserer 12 av prosjektene som industrirettede, to rettet mot olje og gass-næringen og to rettet mot maritim næring. Videre er fem av prosjektene innen reiselivssektoren, fire innen IKT-næringen og fire innen marin næring. To av prosjektene skal bidra til regionale kompetanseløft, ved å tilrettelegge for kompetanseheving på tvers av sektorer innen en region.

Figur 3: Prosjektene fordelt på bransje

Kilde: Innovasjon Norge

Tabellen under gir en oversikt over de 34 tilsagnene som er gitt gjennom tjenesten, med informasjon om tilsagnsmottaker, prosjektittel og tilsagnsbeløp.

Tilsagnsbeløpene varierer fra 450 000,- kroner til 3 millioner kroner. Det er tildelt fem forprosjekter, der aktivitetene er begrenset til mobilisering av næringslivet og behovskartlegging, og ikke omfatter utvikling av kompetansetilbud. Tre av disse er også tildelt hovedprosjekter. Legasea, Eyde-nettverket og GCE NODE er alle tildelt to hovedprosjekter, mens Kunnskapsparken Helgeland har mottatt tre tilsagn, inkludert et forprosjekt.

Tabell 3: Oversikt over porteføljen av prosjekter, med tilsagnsbeløp (i 1000 kroner)

År	Tilsagnsmottaker	Prosjektittel	Tilsagn
2013	Osterfjord Nærings samarbeid	Kompetanseutvikling i CNC og robot-næringsmiljøet	3 000
	Nasj. Senter for Komposittkomp.	Kompositt- og polymerutdanning	3 000
	Pro Barents	Kompetansebehovet i Finnmark - aktivitet i Barentshavet	1 500
	Kunnskapsparken Helgeland	Kompetanseutvikling i industrien på Helgeland	2 300
	Proneo AS	«Kompetansesatellitt» i Verdal Industripark	2 150
	Legasea	Et kompetanseløft for marine ingredienser	2 500
2014	Norinnova Technology Transfer AS	Entreprenørskap og Design Thinking - biomarin industri	2 250
	Maritim forening Sogn og Fjordane	Kartlegging og mobilisering for kompetanseutvikling	500
	Tretorget AS	Trekompetanse Innlandet	500
	Atheno AS	Nytt ingeniørstudium	1 100
	Skogmo Industripark	Konkurranseskraft og innovasjon i Midtre Namdal	2 300
	GCE NODE	Utvikling av formalisert hydraulikkkompetanse	1 500
	IT-forum Sogn og Fjordane	Næringsretta IT-utdanning med sterk brukeinvolvering	450
	Visit Lillehammer AS	Kompetanseprogram for å styrke arrangementenes verdiskaping	2 500
	Arena USUS	Kompetanseutvikling i Usus-klyngen	1 500
	Eyde-nettverket	Kompetanseutvikling - bærekraftige prosessindustri	2 185
	Innovative Opplevelser	Opplevelsesbasert verdiskaping i Nord	1 750
	2015	VinterTroms AS	Arctic Tourism Competence
Kunnskapsparken Helgeland		Kompetanse for grønt skifte i industrien på Helgeland	2 910
Kongsbergregionen		Smart automatisasjon og produksjon for fremtidig norsk industri	2 000
TotAl gruppen		Avansert og automatisert utdanning	1 400
IKT Telemark		Industriell datasenterkompetanse	1 500
IT-forum Sogn og Fjordane		Næringsretta IT-utdanning i Sogn og Fjordane	1 500
Molde Kunnskapspark		Innovasjon med fokus på Industrielt Internett	1 500
Legasea		Et marint drømmeløft - kompetansesprang innen prosess teknologi	2 000
Maritim forening Sogn og Fjordane		Havrommet og havromsteknologi	1 564
Arena Innovasjon Torskefisk (AIT)		Industriell utvikling gjennom kompetansebygging i AIT	2 000
2016	Digin	Digitalisering av bedrifter i Agder og IT-sikkerhet	2 500
	GCE NODE	Miljø og bærekraftige forretningsmodeller	1 500
	Kunnskapsparken Helgeland	Mobilisering til kompetanseløft i mineralnæringen	500
	Eyde-nettverket	Eyde Operatør	1 400
	Norwegian Rooms	Global branding and business model innovation	2 800
	Smart Construction Cluster	Byggingeniør- og masterutdanninger på området BIM	900
	VinterTroms AS	Kompetanseutviklingsprogram for reiselivet i Nord-Norge	2 000
Totalt			59 459

Kilde: Innovasjon Norge

Tabellen under viser fordelingen av tilsagnene på fylker. Flere tilsagn har gått til aktører som opererer i to fylker, slik at summen av tilsagn fordelt på fylker (45) er høyere enn antall tilsagn (34). Fylkene

Oslo, Akershus, Vestfold og Østfold, som med unntak av et fåtall kommuner i Østfold befinner seg utenfor det distriktpolitiske virkeområdet, er ikke inkludert i tabellen. Flest tilsagn har gått til fylkene Vest-Agder og Aust-Agder (begge 6) og Nordland (5), mens ingen tilsagn har gått til fylkene Sør-Trøndelag og Rogaland.

Tabell 4: Tilsagnene fordelt på fylker

Fylke	Antall tilsagn
Finnmark	4
Troms	3
Nordland	5
Nord-Trøndelag	2
Sør-Trøndelag	0
Møre og Romsdal	4
Sogn og Fjordane	4
Hordaland	2
Rogaland	0
Vest-Agder	6
Aust-Agder	6
Telemark	2
Buskerud	2
Oppland	4
Hedmark	1
Totalt	45

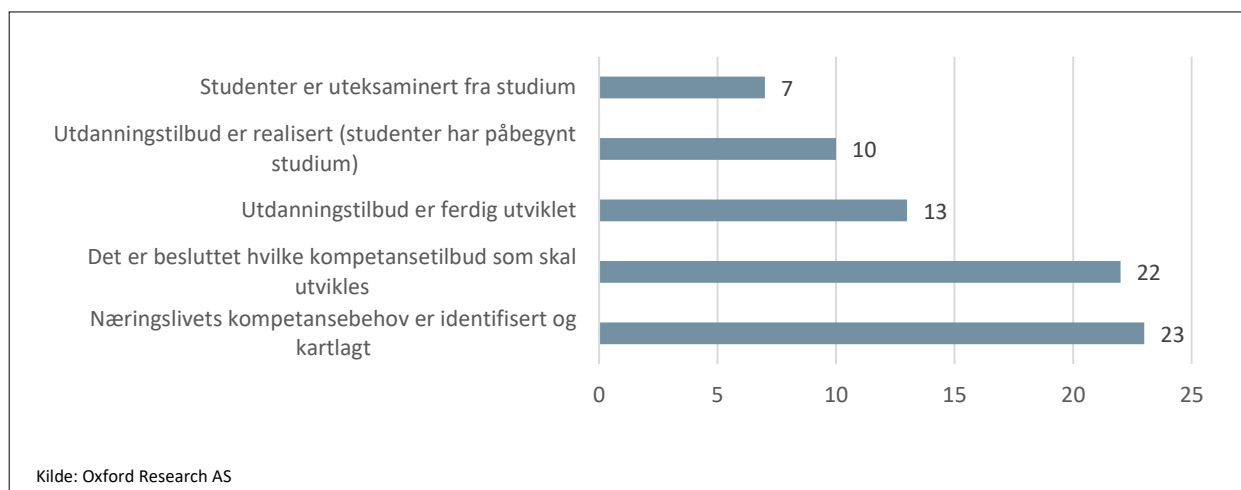
Kilde: Innovasjon Norge

5.2 FREMDRIFT I PROSJEKTENE

Prosjektene som støttes av tjenesten går gjennom de samme fasene og passerer de samme milepelene fra oppstart av prosjektet frem til uteksaminering av studenter. Fasene og milepelene omhandler kartlegging av næringsmiljøers kompetansebehov, beslutning om hvilket eller hvilke kompetansetilbud som skal utvikles, utvikling av tilbudet, realisering av tilbudet og uteksaminering av studenter.

De ulike milepælene i prosjektenes utvikling står i et innbyrdes, logisk forhold til hverandre, ved at milepælene nødvendigvis må nås i en bestemt rekkefølge. Figuren under viser status for fremdrift i de 23 prosjektene som fikk tilsagn i de tre første opptaksrundene i tjenesten. I den gjennomførte spørreundersøkelsen svarer samtlige 23 at næringslivets kompetansebehov er identifisert og kartlagt, mens 22 (96 %) av disse i tillegg har besluttet hvilket eller hvilke kompetansetilbud som skal utvikles med støtte fra tjenesten. I 13 av prosjektene (57 %) er utdanningstilbudet ferdig utviklet, hvorav ti (43 %) dessuten har realisert tilbudet i den forstand at studenter har påbegynt studiet. Videre har syv (30 %) av prosjektene oppnådd at studenter er uteksaminert fra det aktuelle kompetansehevingstilbudet.

Figur 4: Status for fremdrift i prosjektene

I spørreundersøkelsen til prosjektene ble det spurt om prosjektenes fremdrift er i henhold til plan. Svarene fremgår av figuren under. Av de 23 prosjektene svarer 13 (57 %) at fremdriften i prosjektet er i henhold til plan, og 10 (43 %) at fremdriften er forsinket.

Figur 5: Fremdrift i henhold til plan

Årsaker til forsinkelser er i hovedsak knyttet til tre forhold. For det første er prosjektene sårbare fordi de avhenger av innsatsen til et lite antall nøkkelpersoner i prosjektledelsen og i den aktuelle utdanningsinstitusjonen. Det har vært tilfeller der involvert personell har sluttet i den aktuelle stillingen, eller der fagpersonell ved utdanningsinstitusjonen ikke har hatt anledning til å prioritere det aktuelle prosjektet. Dermed har fremdriften i prosjektet stoppet opp for en kortere eller lengere periode.

For det andre har flere utdanningsinstitusjoner vært involvert i fusjonsprosesser de seneste par årene. Dette har medført at institusjonenes ressurser og oppmerksomhet i stor grad har vært viet disse prosessene, samtidig som strategiske prioriteringer har vært uavklarte og utviklingsaktiviteter stilt i bero.

Og for det tredje har konjunkturedgangen innen olje og gass-industrien i betydelig grad endret de involverte næringsaktørenes prioriteringer, hvilket har medført at etterspørselen etter kompetansetilbud langt på vei har falt bort, i det minste på kort sikt. Dermed er de gjennomførte behovskartleggingene ikke lenger relevante. Flere prosjekter (ledet av GCE NODE, Pro Barents, Atheno,

Osterfjord Nærings samarbeid og Kunnskapsparken Helgeland) rapporterer at næringslivets involvering i prosjektene er svekket som følge av endrede prioriteringer, ved at involverte personell blir gjenstand for nedskjæringer eller ved at utviklede tilbud ikke blir realisert på grunn av manglende etterspørsel.

Flere av prosjektene støttet av tjenesten har bedt om forlengelse av prosjektperioden på grunn av at personellressurser ikke lengre er tilgjengelige, eller for å foreta justeringer i prosjektets målsettinger og leveranser som følge av endrede rammebetingelser.

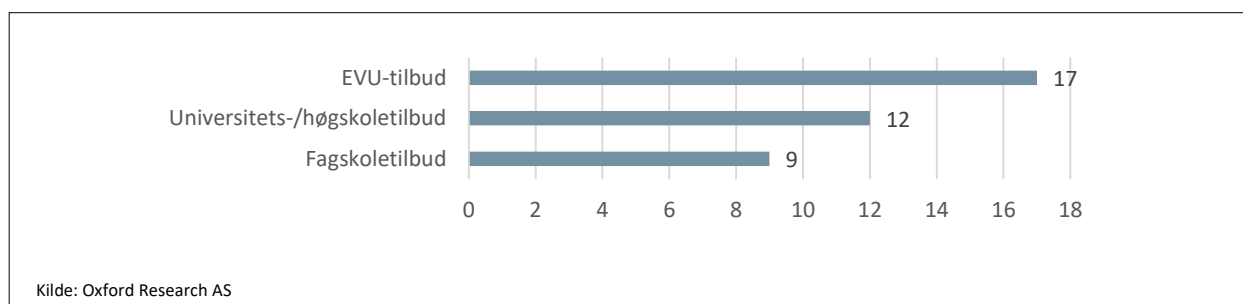
Prosjektet ledet av Pro Barents i Hammerfest har opplevd at utviklingsarbeidet er mer ressurs- og tidkrevende enn forutsatt. Konjunkturedgangen har begrenset etterspørselen i næringslivet etter utdanningstilbud og også næringslivets prioritering av å delta i prosjektet. Samtidig medførte fusjonsprosessene i UoH-sektoren at Høgskolen i Narvik inntok en avventende posisjon, snarere enn å være en proaktiv og drivende kraft i utviklingsarbeidet. Disse barrierene har begrenset og forsinket prosjektet, men det arbeides fremdeles med ulike kompetanseinitiativer.

5.3 TYPER KOMPETANSETILBUD SOM UTVIKLES

Innenfor rammen av tjenesten utvikles det kompetansehevingstilbud som i hovedsak kan kategoriseres som etter- og videreutdanningstilbud, universitets- eller høyskoletilbud og fagskoletilbud. EVU-tilbud karakteriseres ved at de retter seg mot yrkesaktive, tilbys som deltidsstudium ved et universitet, en høyskole eller en fagskole, og krever deltakerbetaling fra den enkelte student. Et UoH-tilbud tilbys av et universitet eller en høyskole, og kan være et gradsstudium (master eller bachelor) eller et studieemne som kan inngå som del av et gradsstudium. Slike tilbud krever ikke deltakerbetaling, utover semesteravgift. Fagskoletilbud er yrkesrettede og har vanligvis en varighet på to år.

Figuren under viser hvor mange av de 23 prosjektene som mottok spørreundersøkelsen som utvikler tilbud innenfor hver av de tre kategoriene av kompetansetilbud. 17 av prosjektene (74 %) arbeider med å realisere EVU-tilbud, tolv (52 %) med å realisere UoH-tilbud og ni (39 %) med å realisere fagskoletilbud.

Figur 6: Typer kompetansetilbud som realiseres med støtte fra tjenesten

Tabellen under viser hvilke typer kompetansehevingstilbud som er eller blir utviklet av de 23 prosjektlederne som har mottatt tilsagn i de tre første opptaksrundene. I tillegg til konkrete kompetansehevingstilbud har flere av prosjektene utviklet ulike strukturer som på mer langvarig basis skal samordne næringslivets kompetansebehov og utdanningsinstitusjonenes kompetansehevingstilbud.

Tabell 5: Kompetansehevingstilbud i prosjektene

År	Prosjektleder	UoH	Fagskole	EVU	Annet	Merknad
2013	Osterfjord Nærings samarbeid	x	x	x		
	Nasjonalt Senter for Komposittkompetanse	x	x			
	Pro Barents	x	x		Infrastruktur for fjernundervisning	
	Kunnskapsparken Helgeland	x		x	Lean-senter Nord (kompetansesenter)	Tilsagn i runde 1 og 3
	Proneo AS			x	Fasilitatorfunksjon for kompetansetilførsel	
	Legasea			x	Plattform for kompetansehevingsprogrammer	Tilsagn i runde 1 og 3
2014	Norinova Technology	x		x		
	Maritim forening Sogn og Fjordane			x		Tilsagn i runde 2 (FP) og 3
	Tretorget AS					Forprosjekt
	Atheno AS	x				
	Skogmo Industripark		x	x		
	GCE NODE			x		
	IT Forum Sogn og Fjordane	x		x		Tilsagn i runde 2 (FP) og 3
	Visit Lillehammer AS	x		x	Utviklet digital læringsportal for kunnskapsdeling	
	Arena USUS	x		x		
	Eyde-nettverket		x	x		
Innovative Opplevelser		x	x			
2015	VinterTroms AS	x		x		Forprosjekt
	Kongsbergregionen		x			
	TotAI gruppen		x			
	IKT Telemark	x		x		
	Molde Kunnskapspark			x		
	Arena Innovasjon Torskefisk	x	x	x		

Kilde: Oxford Research

De fleste av de utviklede EVU-tilbudene leveres av en UoH-institusjon, men også fagskoler leverer i enkelte tilfeller slike tilbud. Felles for EVU-tilbudene er at de retter seg inn mot personer som allerede er i arbeidslivet. Tilbudene er i hovedsak relativt begrensede i omfang (for eksempel 15 studiepoeng), og deltakerne er gjerne i arbeid mens de tar etter- og videreutdanning på deltid. EVU-tilbud karakteriseres også ved at de er brukerfinansierte, helt eller delvis, og dermed krever en betydelig kursavgift.

Fagskoletilbudene er yrkesrettede utdanninger som bygger på gjennomført videregående opplæring eller tilsvarende realkompetanse. Tilbudene som er utviklet med støtte fra tjenesten er i de fleste tilfeller av to års varighet.

UoH-tilbud utviklet med støtte fra tjenesten er av to hovedtyper. Den ene typen er bachelor- og masterstudier, det vil si studier over to til tre år som leder frem mot en grad. Eksempler er ingeniørutdannelser og MBA. Den andre typen er valgfag eller studieemner som kan inngå som del av en bachelor- eller mastergrad. Slike korte studieemner kan potensielt også tilbys som EVU.

6. Erfaringer med arbeidsformen

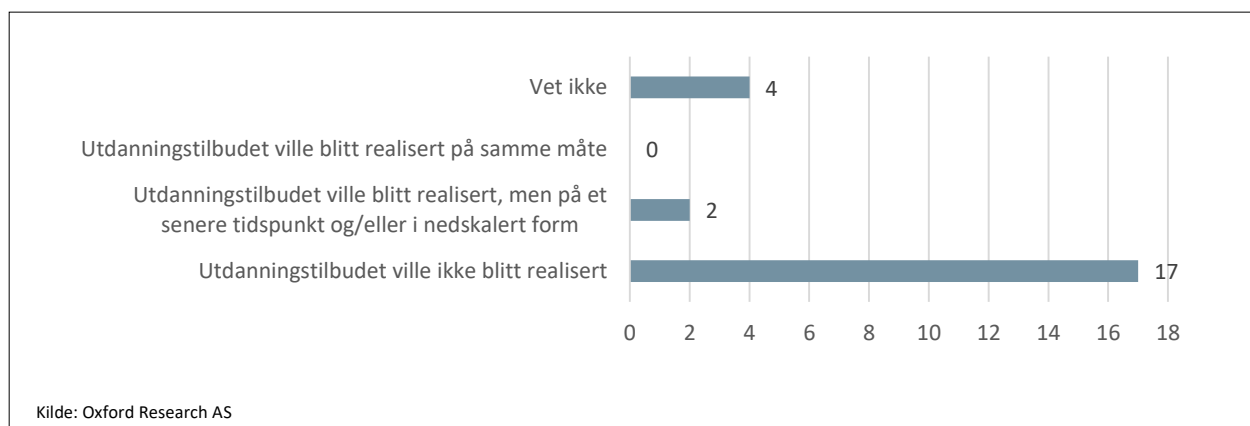
I dette kapittelet beskrives ulike forhold knyttet til tjenestens innretting, det vil si hvordan det legges opp til at prosjektene arbeider for å realisere de formulerte målsettingene med innsatsen. Først beskrives tjenestens innsatsaddisjonalitet, deretter næringslivet og utdanningsmiljøenes involvering i utviklingen og gjennomføringen av utdanningstilbudene, og til sist tilbudenes bærekraft og finansiering.

6.1 INNSATSADDISJONALITET

Virkemiddelet Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer skal motvirke en systemsvikt, og sikre at det etableres kompetansetilbud ved universiteter, høyskoler og fagskoler som møter et identifisert behov i de regionale næringsmiljøene som er involvert i prosjektene som har mottatt tilsagn fra tjenesten. Det er dermed nødvendig at tjenesten er utløsende for at slike tilbud i det hele tatt etableres eller etableres raskere enn det ellers ville blitt etablert, og ikke kun fungerer som en finansieringskilde for tiltak som uansett ville blitt etablert. Dersom søkere tilpasser seg tjenesten for å generere midler, uten at prosjektidéen er i samsvar med intensjonen med tjenesten, vil dette kunne svekke effekten av virkemiddelinnnsatsen.

Data fra spørreundersøkelsen og intervjuene viser at tjenestens innsatsaddisjonalitet, det vil si betydningen av virkemiddelet for å iverksette kompetanseutviklingsprosjekter, er høy. De aller fleste prosjektene ville ikke blitt iverksatt, i det minste ikke i samme skala og like raskt tidsmessig, uten støtten fra tjenesten. Figuren under viser prosjektledernes synspunkt på tjenestens innsatsaddisjonalitet for eget prosjekt. 17 av respondentene (74 %) gir uttrykk for at utdanningstilbudet ikke ville blitt realisert uten støtten fra tjenesten, mens to respondenter (9 %) mener tjenesten har fremskyndet og/eller oppskalert tilbudet. Ingen respondenter mener utdanningstilbudet de er involvert i ville blitt realisert på samme måte uten støtten fra tjenesten, og at tjenesten således ikke har medført innsatsaddisjonalitet. Fire respondenter (17 %) svarer «vet ikke». Intervjudataene støtter opp under dette bildet. Det er et fåtall eksempler på at nærings- og utdanningsmiljøene allerede var i gang med å etablere kompetansehevingstiltak på det tidspunktet tilsagnet fra tjenesten ble gitt, og i disse tilfellene har tilsagnet bidratt til at prosessen har gått raskere og med økt styrke.

Figur 7: Tjenestens innsatsaddisjonalitet

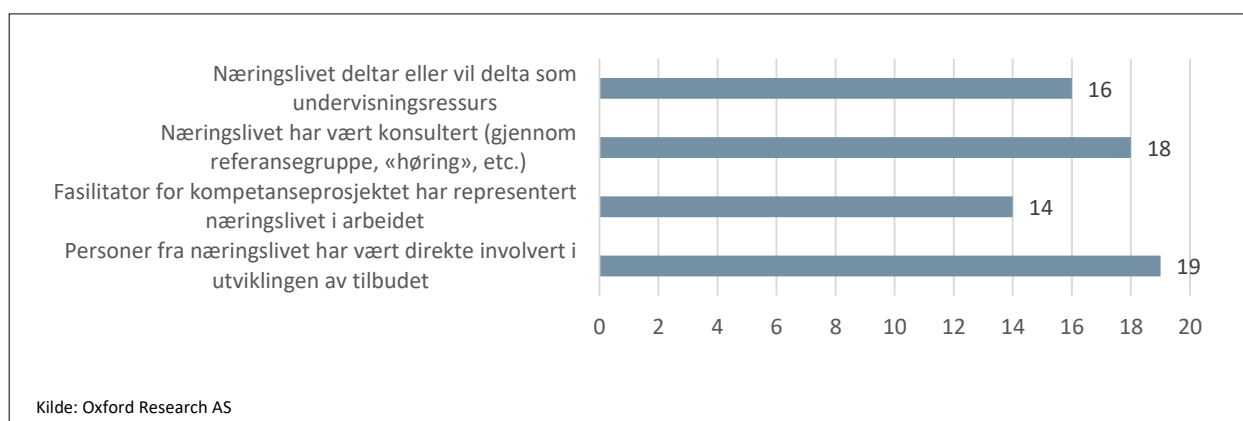
6.2 NÆRINGS LIVETS INVOLVERING

Tjenesten tilrettelegger for involvering av næringslivet i identifisering av deres kompetansebehov, utvikling av utdanningstilbudet og gjennomføring av tilbudet. I utviklingen av tilbudet er det avgjørende å gi dette et innhold som speiler det kompetansebehovet som eksisterer, hvilket krever at næringslivet er tydelig og vedvarende representert i arbeidet med å utvikle tilbudet. Det er ulike måter å sikre at næringslivets stemme blir hørt i utviklingsarbeidet. Representanter fra næringslivet kan være direkte involvert i arbeidet med fagplaner og undervisningsopplegg, de kan være høringsinstans eller referansegruppe, eller de kan representeres av en prosjektleder eller fasilitator med inngående kjennskap til næringsmiljøets kompetansebehov.

Det kan skilles mellom næringsrelevans og næringslivsinvolvering. Næringsrelevans viser til samsvar mellom næringslivets kompetansebehov og det kompetansetilbudet som etableres gjennom prosjektet støttet av tjenesten. Relevans kan betraktes som et aspekt ved resultatet av prosjektet. Næringslivsinvolvering viser til hvorvidt virksomheter er direkte involvert, i større eller mindre grad, i utformingen av kompetansetilbudet. Involvering kan dermed betraktes som et aspekt ved prosessen med å utforme tilbudet. Den direkte involveringen av næringslivet kan sies å være underordnet prosjektets evne til å fange opp og definere næringsens kompetansebehov, og utvikle et tilbud på dette grunnlaget. I ytterste konsekvens kan direkte bedriftsinvolvering være uheldig for utformingen av tilbudet, ved at den involverte bedriftens særegne behov vektlegges sterkere enn næringsmiljøets samlede behov.

I spørreundersøkelsen til prosjektlederne er de spurt om næringslivets involvering i utviklingen og gjennomføringen av utdanningstilbudene. 19 av respondentene (83 %) svarer at personer fra næringslivet har vært direkte involvert i utviklingen av tilbudet, 18 (78 %) at næringslivet har vært konsultert og 14 (61 %) at fasilitator for prosjektet (prosjektleder) har representert næringslivet i arbeidet.

Figur 8: Næringslivets involvering i utdanningstilbudet

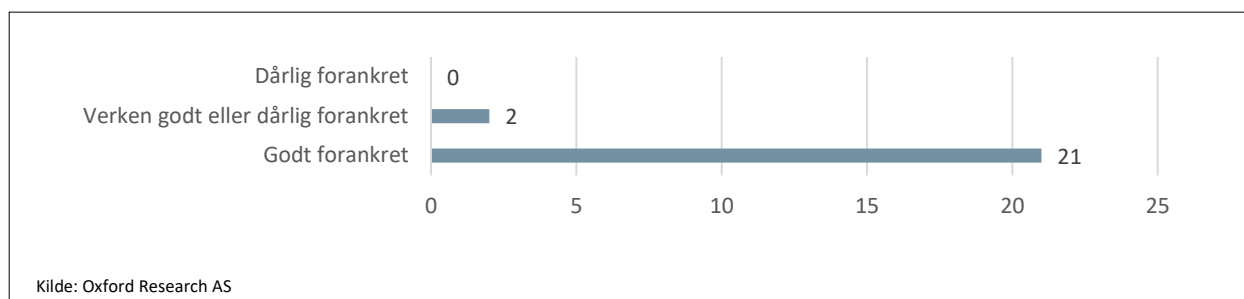

Næringslivet er også involvert i gjennomføringen av tilbudene. 16 respondenter (70 %) oppgir at næringslivet deltar eller vil delta som undervisningsressurs, hvilket reflekterer tjenestens målsetting om å bidra til utvikling av praksisnære utdanningstilbud.

6.3 UTDANNINGSINSTITUSJONENES INVOLVERING

Utdanningsinstitusjonene er de sentrale aktørene i utformingen av kompetansetilbudene, med næringslivet som mer eller mindre direkte involverte samarbeidspartnere. Det er utdanningsinstitusjonene som har den nødvendige kompetansen til å utforme utdanningstilbudet i samsvar med de formelle kravene som eksisterer for fagskole- og UoH-tilbud, og det er avgjørende at prosjektet støttet av tjenesten er tilstrekkelig forankret i disse institusjonene. I spørreundersøkelsen til prosjektlederene ble de bedt om å vurdere prosjektets forankring i den eller de involverte utdanningsinstitusjonene. Som det fremgår av tabellen under svarer hele 21 respondenter (91 %) at prosjektet er godt forankret i utdanningsinstitusjonen, mens de resterende to svarer «verken godt eller dårlig forankret». Ingen respondenter gir uttrykk for at prosjektet er dårlig forankret i utdanningsinstitusjonen.

Figur 9: Forankring i utdanningsinstitusjonen

I utdanningsinstitusjonene er prosjektene forankret blant fagpersonell og på ledernivå. Forankring i utdanningsinstitusjoner oppleves av prosjektledere som en større utfordring enn forankring i næringslivet, og flere rapporterer at forankringen er mer formell enn reell. I de fleste prosjektene var ikke utdanningsinstitusjonene en initiativtaker, men ble invitert med som en del av søknadsprosessen. Forankringen er sterkest i prosjektene der næringsaktørene og utdanningsinstitusjonene har hatt et vedvarende samarbeid over tid. Utdanningsinstitusjonene er prinsipielt positive til samarbeid med næringslivet, slik at den formelle forankringen på institusjons- og fakultetsnivå i all hovedsak er uproblematisk å få på plass.

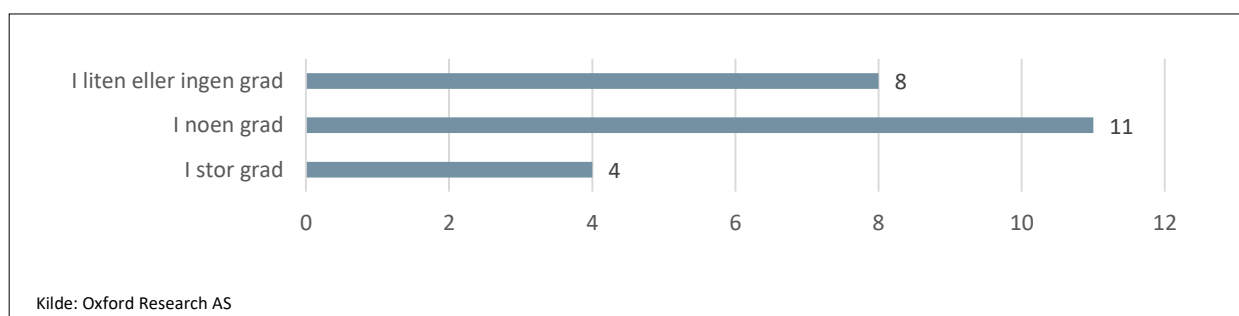
Den konkrete og praktiske utarbeidelsen av nye utdanningstilbud skjer på «fagnivå» i utdanningsinstitusjonen. På dette nivået kreves det allokering av ressurser til utviklingsarbeidet. Slike ressurser eksisterer i begrenset grad i institusjonen selv, men frikjøp av timer ved å benytte tilsagnet fra tjenesten kan være en mulighet for å overkomme denne barrieren. Enkelte prosjekter bemerker imidlertid at fagpersonells kapasitet ofte er bundet opp i undervisning og forskning, slik at det er få timer tilgjengelig for frikjøp. Fagskolene er mer næringsrettede enn universiteter og høyskoler og kan derfor være mindre krevende å iverksette utviklingsarbeid sammen med, men ingen av aktørtypene har egne, avsatte midler til denne type utviklingsarbeid.

Fra flere prosjekter rapporteres det at det har vært en utfordring å identifisere den eller de personene ved utdanningsinstitusjonen som er relevant for oppgaven med å utvikle tilbudet. Særlig har dette vært en utfordring for næringsmiljøene med liten forutgående inngripen med utdanningsinstitusjonen.

Når den eller de relevante personene er identifisert, må disse kobles på prosjektet. Denne forankringen på fagnivå er krevende, fordi den forutsetter at de enkelte fagpersonene finner utviklingsprosjektet interessant og samtidig har tilstrekkelig kapasitet til å arbeide med prosjektet. Prosjektet er dermed sårbart for endringer på personellsiden i den samarbeidende utdanningsinstitusjonen. Prosjektet ledet av Osterfjord Nærings samarbeid opplevde at utskifting av personell ved utdanningsinstitusjonen gjorde at utviklingsarbeidet stoppet opp.

I spørreundersøkelsen til prosjektlederne ble det spurt om i hvilken grad prosjektmidler tilført fra tjenesten er benyttet til frikjøp av personell ved utdanningsinstitusjonen. Figuren under viser at fire respondenter (17 %) oppgir at midlene i stor grad ble benyttet til frikjøp, elleve (48 %) sier i noen grad og åtte (35 %) sier i liten grad. Det er dermed betydelig variasjon mellom prosjektene på dette punktet. Flere av prosjektene som i stor grad har benyttet midler til frikjøp av personell gir uttrykk for at dette har vært påkrevd for å involvere utdanningsinstitusjonen og sikre god forankring på både ledernivå og fagnivå. Frikjøp av personell betegnes av disse som et hensiktsmessig grep for å oppnå god gjennomføring av prosjektet. Blant tredjedelen av prosjektene som i liten grad har benyttet midler til frikjøp av personell kan det tenkes at dette ikke har vært nødvendig eller påkrevd, for eksempel fordi involverte næringsaktører eller fasilitator har tatt en aktiv rolle i utformingen av utdanningstilbudet. Andre årsaker kan være at det har eksistert midler til utviklingsoppgaven internt i utdanningsinstitusjonen fordi fagområdet er definert som et satsingsfelt, eller at ildsjeler ved institusjonen selv har tatt kostnaden ved å utføre utviklingsarbeidet ved siden av ordinære oppgaver.

Figur 10: Prosjektmidler benyttet til frikjøp av personell ved utdanningsinstitusjonen

En sammenstilling av svarene på spørsmålene om frikjøp og om prosjektenes fremdrift i forhold til plan viser ingen sammenheng. Det er dermed ikke slik at prosjektene som i stor eller noen grad har benyttet midler til frikjøp av personell kan vise til bedre fremdrift og mindre forsinkelse enn prosjektene som i liten grad har benyttet midler til frikjøp av personell.

Informantene fremholder at utdanningssystemet i Norge ikke har en god infrastruktur for å prøve ut nye tilbud og utdanninger. Utdanningsinstitusjoner er stort sett helt avhengig av prosjektfinansiering for å kunne bruke tid på å utvikle et nytt tilbud. Flere utdanningsinstitusjoner og prosjekter rapporterer at det er vanskelig for utdanningsinstitusjoner å bidra med egenfinansiering fordi de fleste ikke har rom for slike tiltak innen sine budsjetter. Derfor er det ofte tidsbruk som er egeninnsatsen fra disse institusjonene, og flere rapporterer at tidsbruken ofte kommer i tillegg til ordinær arbeidstid. Dermed er prosjektene gjerne avhengig av ildsjeler som legger ned ekstra innsats for å utvikle det aktuelle

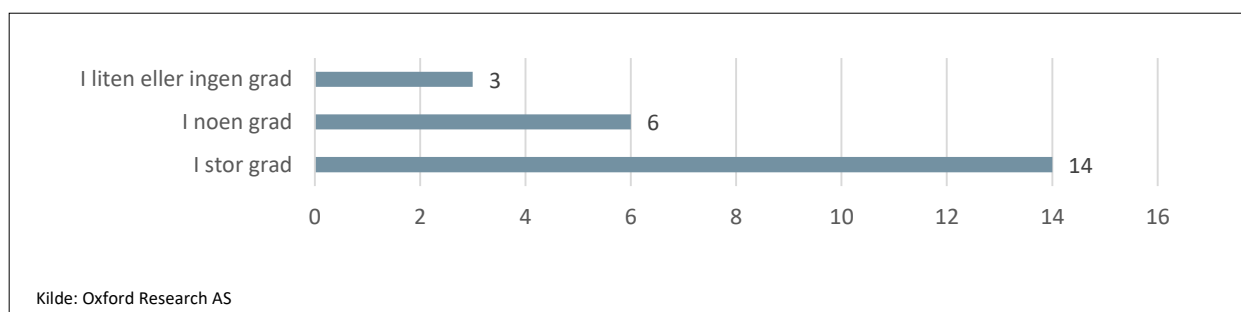
utdanningstilbudet. Å få enkeltpersoner ved utdanningsinstitusjonen til å ta eierskap og en pådriverrolle i det aktuelle utdanningstilbudet, trekkes av flere informanter frem som et suksesskriterium.

En måte å sikre reell forankring i utdanningsinstitusjonen på, er å gi denne ansvar for en definert arbeidspakke. På denne måten blir bestillingen og forventningen til institusjonen tydeliggjort, og institusjonen påtar seg en forpliktelse om å levere ved å akseptere arbeidspakken.

En rekke av utdanningstilbudene utviklet med støtte fra tjenesten er praksisnære. Dette kan innebære praksis i form av arbeid i en bedrift som del av studiet, hvilket er tilfelle for utdanningstilbudet «Studiepoeng for praksis», som er utarbeidet med Arena USUS som prosjektleder og som tilbys ved Universitetet i Agder. Det kan også innebære at det teoretiske innholdet i studiet knyttes opp mot konkrete utfordringer og eksempler i det aktuelle næringsmiljøet, i form av oppgavene studentene settes til å løse og/eller ved å benytte lærekrefter fra næringen. Fra flere prosjekter trekkes det frem at koblingen til praksis innebærer et brudd med utdanningsinstitusjonenes sedvanlige, akademisk innrettede læreplaner. I det meste gjelder dette for UoH-sektoren, mens fagskolene er mer yrkes- og næringsrettede. Dermed må universitetene og høyskolene gjøre tilpasninger, samtidig som det sikres at tilbudene har den påkrevde faglige kvaliteten. Flere prosjekter gir uttrykk for at det har vært utfordrende å forene målsettingene om faglig kvalitet og praksisnærhet, og at en prosess for å oppnå et balansepunkt dermed har vært påkrevd.

I spørreundersøkelsen til prosjektlederne ble det spurt om i hvilken grad tilsagnet fra tjenesten til prosjektet har medført en reduksjon av risiko for utdanningsinstitusjonen i arbeidet med å utvikle utdanningstilbudet. Som det fremgår av tabellen under gir 14 respondenter (61 %) uttrykk for stor grad av risikoreduksjon, mens seks (26 %) oppgir noen grad og tre (13 %) liten eller ingen grad av risikoreduksjon. Hovedbildet er dermed at tjenesten, inkludert innrettingen med behovskartlegging og næringslivsinvolvering, har en betydelig virkning når det gjelder å redusere utdanningsinstitusjonens risiko.

Figur 11: Reduksjon av risiko for utdanningsinstitusjonen som følge av tilsagnet fra tjenesten

Høgskolen Stord/Haugesund svarte noe avventende på det regionale næringsmiljøets initiativ til å utvikle og etablere en praktisk rettet ingeniøruddanning. Det kreves fagbrev (eller forkurs) for å kvalifisere til studiet. Studiet er tildelt 30 studieplasser, og startet opp med 18 studenter høsten 2016. Høgskolens reservasjon var knyttet til en oppfattet risiko for frafall fra det treårige utdanningsløpet.

Fra flere prosjekter rapporteres det om utfordringer knyttet til at næringslivet og academia snakker «ulikt språk», i betydning har ulik terminologi, logikk og insentivsystem. Denne språkforskjellen utgjør en barriere i samarbeidet, og det kreves gjerne en prosess for å samsnakke seg. Utdanningsinstitusjonen må ta utgangspunkt i de identifiserte kompetansebehovene i næringslivet, og samtidig ivareta faglige kvalitetskrav i undervisningstilbudet som utvikles og tilbys. Fra enkelte prosjekter rapporteres det at det var behov for justering av studier etter første samling, fordi studiet opplevdes av deltakerne å være for akademisk og for lite næringsrettet. I disse tilfellene er det foretatt justeringer, og deltakerne har gitt uttrykk for tilfredshet med gjennomføringen av studiet og eget læringsutbytte.

Enkelte av prosjektene er avhengig av å få utdanningstilbudene godkjent av Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT). Blant utdanningstilbudene utviklet med støtte fra tjenesten Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer er det primært de nye fagskoletilbudene som har krav om NOKUT-godkjenning. Universiteter er selvakkrediterende, og de fleste høyskoler (vitenskapelige og akkrediterte) trenger kun NOKUT-godkjenning av nye master- og PhD-grader innenfor fagområder der de ikke allerede har rett til å tildele doktorgrad. Prosjektene rapporterer om noe varierende erfaringer med NOKUT. Enkelte fremholder at NOKUT-godkjenningen er en tidkrevende og til dels byråkratisk prosess, mens andre vektlegger at NOKUT har vært svært serviceinnstilt og fleksibel med tidsfrister.

6.4 KOMPETANSETILBUDENES BÆREKRAFT

Tjenesten har som formål å bidra til utvikling av nye utdanningstilbud, mens utdanningsinstitusjonens gjennomføring av utdanningstilbudet skjer utenfor prosjektet som støttes av tjenesten. Selv om tjenesten har som målsetting å bidra til bedre kompetansetilgang for det regionale næringslivet som er målgruppen for det enkelte prosjekt, er det kun prosessen frem mot utviklingen av et utdanningstilbud som direkte støttes av tjenesten. Den praktiske gjennomføringen av tilbudet er i regi av UoH-institusjonen eller fagskolen, og det er i tillegg behov for å markedsføre tilbudet og rekruttere studenter. Hovedmålet for tjenesten om å «forsterke regionale næringsmiljøers tilgang på relevant kompetanse» betinger dermed handlinger fra ulike aktører utenfor prosjektet som støttes av tjenesten.

6.4.1 Status for opptak og uteksaminering av studenter

Status for opptak og uteksaminering av studenter per november 2016 er at ti prosjekter har implementert kompetansehevingstilbud, det vil si at studenter har påbegynt studium. Av disse er det syv prosjekter som kan vise til at studenter er uteksaminert fra kompetansehevingstilbudene som er utviklet med tilsagn fra tjenesten.

Det er iverksatt 16 ulike utdanningstilbud, hvorav åtte er gjennomført minst én gang. De 16 tilbudene fordeler seg på åtte EVU-tilbud, to emnestudier, tre gradsstudier og tre fagskoletilbud. Det er gjennomført totalt 24 opptak til utdanningstilbudene. Totalt 530 studenter har påbegynt studier, hvorav 251 så langt har fullført det påbegynte studiet. De åtte utdanningstilbudene som er gjennomført fordeler seg på seks EVU-tilbud og to emnestudier, og er alle gjennomført innen tidsrammen av ett semester.

To av kompetansehevingstilbudene har hatt så mye som tre opptak. Dette gjelder EVU-tilbudet innen Bærekraftig prosessindustri, også kjent under betegnelsen Eyde Leder, som tilbys av Universitetet i Agder i samarbeid med Eyde-nettverket (NCE Eyde), og ingeniørutdanningen som tilbys av Universitetet i Tromsø ved Campus Helgeland. Begge disse tilbudene var det arbeidet med også før tilsagnet fra tjenesten, hvilket er en del av forklaringen på antall opptak.

Tabellen under viser hvilke kompetansetilbud som er realisert per november 2016, med navn på kompetansetilbud, prosjektleder og utdanningsinstitusjon, samt tall for antall opptak, antall studenter som har påbegynt studiet og antall studenter som er uteksaminert fra studiet. Divergensen mellom antall påbegynt og antall uteksaminert er det antall studenter som er under utdanning.

Tabell 6: Opptak og uteksaminering av studenter

Prosjektleder	Kompetansetilbud	Utdanningsinstitusjon	Antall opptak	Antall studenter påbegynt studium	Antall studenter uteksaminert
Proneo AS	EVU Praktisk ledelse	Nord Universitet	2	72	40
Skogmo Industripark	EVU Praktisk bedriftsledelse	Nord Universitet	1	22	22
	EVU Praktisk prosjektledelse	Nord Universitet	1	22	22
	Fagskoletilbud - Bygg og anlegg	Stjørdal fagskole	1	20	0
Legasea	EVU Marine ingredienser	NTNU	1	20	20
Visit Lillehammer AS	Emne Sports Management	Høgskolen i Lillehammer	1	25	25
Arena USUS	EVU Revenue Management og CSR	Universitetet i Agder	1	30	0
	Emne Studiepoeng for praksis	Universitetet i Agder	2	60	60
Eyde-nettverket	EVU Bærekraftig prosessindustri	Universitetet i Agder	3	70	50
Nasjonalt Senter for Komposittkompetanse	Fagskoletilbud	Fagskolen Innlandet	1	2	0
	Fagskoletilbud	Fagskolen Tinius Olsen	2	32	0
Kunnskapsparken Helgeland	Ingeniørutdanning (3 år)	Universitetet i Tromsø	3	45	0
	MBA Teknologiledelse	NTNU	2	60	0
	EVU Subsea	Universitetet i Tromsø	1	12	12
Atheno AS	Ingeniørutdanning (3 år)	Høgskolen Stord/Haugesund	1	18	0
Molde Kunnskapspark	EVU Industrielt Internett	Høgskolen i Molde	1	20	0
Totalt			24	530	251
Kilde: Oxford Research					

6.4.2 Rekruttering av studenter

Prosjektene rapporterer om ulike erfaringer med markedsføringen av utdanningstilbudene og rekruttering av studenter. Enkelte kompetansetilbud har fylt opp alle studieplasser uten utfordringer. Et eksempel på dette er EVU-tilbudet i praktisk ledelse, utviklet i samarbeid mellom Proneo og Nord Universitet, og tilbudt industrimiljøet i Verdal. Et annet eksempel er fagskoletilbudet utviklet av Skogmo Industripark i samarbeid med Stjørdal fagskole. Utdanningstilbudet startet opp i Namsos høsten 2016, og hadde 60 søkere til 20 studieplasser. MBA i teknologiledelse som tilbys av NTNU gjennom Campus Helgeland hadde 80 søkere til 30 studieplasser ved første opptak. Dette utdanningstilbudet

skiller seg fra de øvrige realiserte tilbudene ved at så mye som om lag halvparten av studentene er rekruttert utenfor det aktuelle næringsmiljøet, som i dette tilfellet er Mo Industripark.

Andre kompetansetilbud har ikke lyktes med å fylle opp alle tilgjengelige studieplasser. Dette gjelder blant annet for ingeniørutdanningen som tilbys av Universitetet i Tromsø gjennom Campus Helgeland. Kunnskapsparken Helgeland har arbeidet svært aktivt med å markedsføre tilbudet, blant annet gjennom besøk til alle videregående skoler i regionen rundt Mo i Rana, samt ved å tilrettelegge for forkurs som kvalifiserer for å bli tatt opp på studiet. Likevel har kun halvparten av de 30 tildelte studieplassene blitt fylt opp i hvert av de tre opptakene som til nå er foretatt. Høgskolen Stord/Haugesund fylte opp 18 av 30 studieplasser ved ingeniørstudiet med oppstart høsten 2016. Årsaken er til dels en generell nedgang i søknader på ingeniørstudier, som nok har sammenheng med konjunkturutviklingen innen olje og gass-næringen. Rekrutteringsutfordringen illustrerer også behovet for å tilby et studium regelmessig over tid for å sementere tilbudet og dermed tilrettelegge for gode søkerfall.

Det er også eksempler på kompetansetilbud som er utviklet, men som ikke lykkes med å ta det neste steget og bli gjennomført fordi tilfanget av studenter ikke er tilstrekkelig. Et eksempel på dette er sertifiseringstilbudet Cetop 2, tilrettelagt av GCE NODE og Sørlandets Maritime Kurscenter, som ikke mottok tilstrekkelig antall påmeldt til å igangsette tilbudet som planlagt i 2016. Også etterspørselen etter dette tilbudet ble redusert som følge av konjunkturutviklingen i olje og gass-næringen.

Fire av de åtte utviklede EVU-tilbudene er gjennomført én gang, samtidig som det per november 2016 ikke foreligger konkrete planer om å gjennomføre utdanningstilbudet på nytt. Dette gjelder Praktisk prosjektledelse og Praktisk bedriftsledelse i Skogmo (Nord Universitet), Subsea i Mo i Rana (Universitetet i Tromsø) og Marine ingredienser i Ålesund (NTNU). Disse kan betraktes å være i en noe kritisk fase når det gjelder bærekraft, ettersom det kreves et initiativ for å repetere gjennomføringen av disse. Ved første gangs gjennomføring finnes et momentum i kjølvannet av utviklingsprosessen, der det gjerne er en viss oppmerksomhet om og forventning til tilbudet. Dette momentumet vil gjerne forsvinne eller bli svakere etter denne første gjennomføringen. Imidlertid er det robuste næringsorganisasjoner (Skogmo Industripark, Kunnskapsparken Helgeland og Ålesund kunnskapspark) involvert i de nevnte EVU-tilbudene, og disse organisasjonene kan ivareta næringens interesser knyttet til kompetansetilbudene, inkludert ta en rolle i markedsføring og rekruttering.

Enkelte gjennomførte EVU-tilbud rapporteres å ha hatt deltakerantall som lå noe under det som var forventet av utdanningsinstitusjonen og prosjektledelsen. En lærdom fra disse tilbudene er at en bredere markedsføring er påkrevd dersom tilbudet skal gjentas. EVU-tilbud finansiert gjennom deltakeravgift krever et bestemt antall deltakere for å gå i balanse økonomisk, og det argumenteres for at det er nødvendig å forholde seg strengt til kravet til det påkrevde antall deltakere.

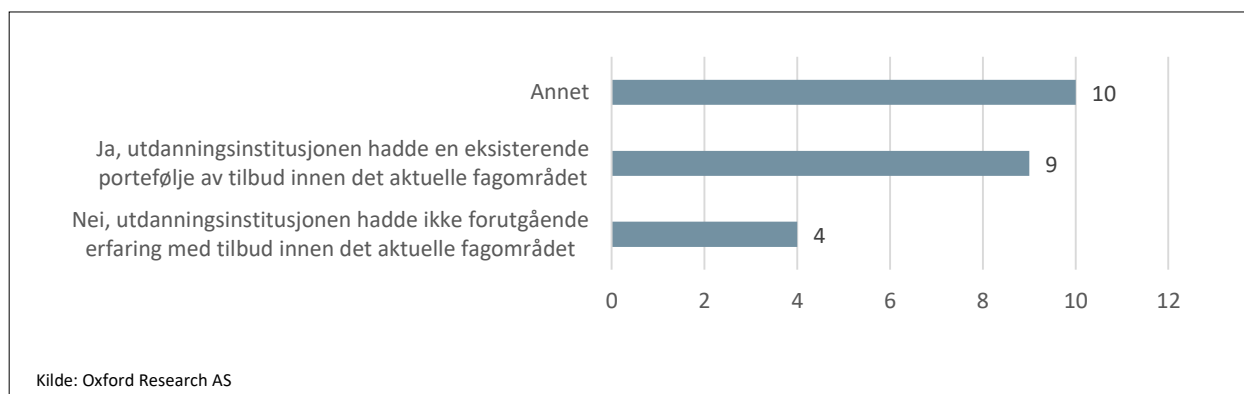
Studentene som deltar på de ulike kompetansehevingstilbudene er rekruttert delvis fra næringslivet og delvis blant personer uten yrkeserfaring. EVU-tilbudene har som formål å oppdatere og utvide kompetansen til personer som allerede er i arbeidslivet, slik at denne type tilbud rekrutterer utelukkende fra næringslivet. Ingeniørutdanningen i Mo i Rana har rekruttert et betydelig antall studenter uten yrkeserfaring. De øvrige kompetansetilbudene (fagskole, emnestudier og gradsstudier) er tilgjengelige for personer med og uten yrkeserfaring.

6.4.3 Utdanningsinstitusjonens struktur for å ivareta kompetansetilbudet

Det er rimelig å anta at et kompetansehevingstilbud får en sterkere forankring og bærekraft dersom det kan inngå i en eksisterende portefølje av tilbud innen det aktuelle fagområdet. Det vil da være et større miljø av fagpersonell innen fagområdet, hvilket tilrettelegger for kontinuitet i utdanningstilbudet. Fagmiljøet vil da i seg selv utgjøre en infrastruktur som støtter opp om tilbudets bærekraft. Dersom utdanningstilbudet på den annen side ikke overlapper institusjonens øvrige tilbud er det grunn til å anta at det vil være færre forkjempere for å ivareta tilbudet, og dermed større risiko for at tilbudet forvitrer.

Gjennom spørreundersøkelsen til prosjektlederne fremkommer det at ni av prosjektene (39 %) har utviklet tilbud som går inn i en eksisterende portefølje ved utdanningsinstitusjonen, mens fire respondenter (17 %) svarer at utdanningsinstitusjonen ikke hadde forutgående erfaring med tilbud innen det aktuelle fagområdet. Ti respondenter (43 %) svarer «annet». Tallene fremgår av figuren under. Felles for respondentene i sistnevnte kategori er at alle disse er i en posisjon mellom de to øvrige svaralternativene, altså at institusjonen ikke kan sies å ha en portefølje av tilbud på fagfeltet, og heller ikke kan sies å være uten forutgående erfaring på fagfeltet. Enkelte som har svart «annet» bemerker at prosjektet har arbeidet med flere utdanningsinstitusjoner, og at disse varierer hva angår svaralternativene.

Figur 12: Utdanningsinstitusjonens forutgående erfaring med tilbud innen fagområdet

Når det gjelder EVU-tilbud er det rimelig å anta at en permanent struktur i form av et EVU-senter eller tilsvarende kan være hensiktsmessig for å forankre og sikre bærekraften for et kompetansehevingstilbud. 14 av de 15 prosjektene som har arbeidet for å utvikle EVU-tilbud gir uttrykk for at det eksisterer en slik struktur ved utdanningsinstitusjonen de samarbeider med, mens den siste svarer «vet ikke».

Figur 13: Struktur for å ivareta EVU-tilbud

En form for struktur for å ivareta EVU-tilbud synes dermed å være utbredt ved UoH-institusjoner og fagskoler, i det minste ved de institusjonene som har utviklet EVU-tilbud med støtte fra tjenesten Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer. Samtidig er det ikke utbredt med eksplisitte EVU-strategier ved UoH-institusjonene, og nye EVU-tilbud oppstår på grunn av eksterne drivere mer enn interne strategier.⁶

6.4.4 Undervisningsform

De fleste utviklede kompetansetilbud leveres som samlingsbaserte studier, der deltakerne studerer på deltid ved siden av sin ordinære yrkesdeltakelse. Samlingene gjennomføres fysisk i det regionale næringsmiljøet som kompetansetilbudet retter seg mot. For eksempel gjennomfører Nord Universitet EVU-tilbud i Verdal og i Skogmo Industripark. Unntakene når det gjelder gjennomføring på deltid er gradsutdannelsene som bachelor og master, samt enkelte av fagskoletilbudene.

Enkelte av EVU-tilbudene, blant annet EVU Subsea i Mo i Rana og EVU Praktisk prosjektledelse i Skogmo Industripark, leveres ved hjelp av metodikken «omvendt undervisning» (flipped classroom). Dette er en undervisningsform der studentene ser videoforelesninger på nett, og bruker tiden på lærestedet til oppgaveløsning, gruppearbeid og personlig veiledning fra læreren. Undervisningsformen er godt tilpasset EVU-tilbud med erfarne deltakere, der disse utgjør kunnskapsressurser som da kan benyttes i gruppearbeid i de fysiske samlingene.

6.5 FINANSIERING AV TILBUDENE

Hovedprinsippet bak Kunnskapsdepartementets finansiering av UoH-institusjoner er rammefinansiering, som omfatter en basisdel (om lag 70 prosent) og en resultatbasert del (om lag 30 prosent). Rammebevilgningen gir institusjonene et strategisk handlingsrom når det gjelder utdanningstilbud og andre aktiviteter. De resultatbaserte midlene er fordelt på bakgrunn av blant annet antall studiepoeng, antall ferdigutdannede kandidater (ny indikator fra 2017), antall doktorgradskandidater, publiseringspoeng og inntekter fra Norges forskningsråd, regionale forskingsfond og EU.

De ulike utdanningstilbudene som er utviklet med støtte fra tjenesten, finansieres på ulike vis. For utdanningsorganisasjonene er motivasjonen bak de ulike tilbudene delvis knyttet til deres samfunns-

⁶ NIFU (2015): Kartlegging av etter- og videreutdanningstilbud i Norge

oppdrag i form av å tilby relevant kompetanse til næringslivet, og delvis til utdanningstilbudenes økonomiske bærekraft. UoH-institusjonene må foreta lønnsomhetsvurderinger ut fra antall studenter på det enkelte studium. Dersom antall studenter på et studium vurderes å være for lavt til å medføre en akseptabel lønnsomhet, vil dette være et argument mot å tilby studiet. Midlene utbetales av Kunnskapsdepartementet to år etter opptjening, slik at finansieringsformen også kan innebære en likviditetsutfordring for institusjonen.

Enkelte av de utviklede studietilbudene tildeles med et bestemt antall studieplasser direkte av Kunnskapsdepartementet. Eksempler på dette er ingeniørstudiet levert av Universitetet i Tromsø ved Campus Helgeland (30 studieplasser), MBA i teknologiledelse levert av NTNU ved Campus Helgeland (30 studieplasser) og ingeniørstudiet levert av Høgskolen Stord/Haugesund (30 studieplasser). Slike nye studieplasser fordeles på grunnlag av blant annet samfunnets behov for studieplasser på spesielle områder, regionale forhold og behov, og institusjonens profil og satsingsforslag. Innenfor et studium har UoH-institusjonene stor frihet til å foreta endringer for eksempel i form av nye studieemner.

EVU-tilbud finansieres enten helt eller delvis av markedet, altså deltakerne på kurset. En ordning der EVU-tilbud finansieres delvis gjennom midler fra Kunnskapsdepartementet krever avklaring av formaliteter, mens tilbud som er fullt og helt markedsfinansiert innebærer større handlingsfrihet for institusjonen. Finansieringsformen med offentlig delfinansiering krever at deltakerne på EVU-kurset velger å ta (og består) eksamen. Deltakere på EVU-kurs kan velge å ta bare deler av studiet, for eksempel bare enkelte av modulene som i sum utgjør tilbudet.

Fra 2017 innføres det et insentiv for økt næringsinngripen gjennom ordningen med bidrags- og oppdragsfinansiert (BOA) aktivitet, som omfatter alle aktiviteter ved UoH-institusjonen som finansieres helt eller delvis utenom bevilgning (tildelinger fra departementer). Omfanget av BOA-inntektene ved en UoH-institusjon er en indikator på relevans og samarbeid med arbeids- og næringsliv. Det settes for 2017 av en ramme på 300 millioner kroner, som tildeles UoH-institusjonene basert på økning (fra eksisterende nivå for institusjonen) av BOA-inntekter. Denne resultatbaserte finansieringen vil dermed supplere eksisterende rammefinansiering.⁷ Ordningen kan potensielt være en driver for økt satsing på næringsrettet EVU fra UoH-institusjonene, som en meritteringsordning som tilrettelegger for næringsorientering.

⁷ Prop. 1 S (2016–2017) Kunnskapsdepartementet

7. Analyse og vurdering

I dette kapitlet presenteres Oxford Researchs analyse og vurdering av de innhentede dataene. Vi trekker frem lærdommer fra tjenesten og prosjektene, og identifiserer det vi mener er god praksis fra prosjekter og også barrierer som må overstiges for å realisere kompetansehevingstilbudene som utvikles i prosjektene.

7.1 MÅLOPPNÅELSE OG RESULTATER AV TJENESTEN

Tjenesten Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer har som formål å bidra til å realisere regjeringens ambisjon om et kompetent og konkurransedyktig næringsliv med attraktive arbeidsplasser i hele landet. Utgangspunktet for etableringen av tjenesten var en situasjon der distriktene hadde utfordringer knyttet til mangel på både kompetansesarbeidsplasser og kompetansehevingstilbud. Hovedmålet for tjenesten har vært å forsterke regionale næringsmiljøers tilgang til relevant kompetanse. Oxford Research mener denne målsettingen er oppnådd, ettersom det er utviklet og realisert en lang rekke utdanningstilbud særlig innrettet mot behovene i de ulike regionene. 16 kompetansetilbud er realisert, i den forstand at det er tatt opp studenter til studiene, mens flere andre er ferdig utviklet eller under utvikling.

Per november 2016 er 251 personer uteksaminert fra totalt seks ulike EVU-tilbud og to emnestudier. For disse personene har det forekommet en kompetanseheving på individnivå. De aller fleste av de 251 uteksaminerte personene er rekruttert til det aktuelle kompetansehevingstilbudet som yrkesaktive i næringslivet, og er tenkt å fortsette i sin stilling med økt kompetanse. Det er imidlertid noe prematurt å dokumentere effekten av kompetansehevingen på bedriftsnivå. Gevinstene av tjenesten, de støttede prosjektene og de utviklede kompetansetilbudene realiseres når personer har gjennomført kompetansehevende tilbud, returnerer til bedriften eller ansettes av bedrifter i det regionale næringsmiljøet, anvender kompetansen i sin yrkesutøvelse og på denne måten til rettelegger for økt vekst og verdiskaping i næringsmiljøet.

Prosjektlederne for utvikling av kompetansetilbud som har nådd stadiet der studenter er uteksaminert opplyser at de selv vet lite om effektene av kompetansehevingen. Imidlertid kan det pekes på at deltakere på de ulike kompetansehevingstilbudene i utstrakt grad gir en positiv vurdering av deltakelsen.

Tre kompetansetilbud har uteksaminert studenter og samtidig iverksatt én eller to nye gjennomføringer av tilbudet. Dette er EVU Praktisk ledelse i Verdal, emnestudiet Studiepoeng for praksis for reiselivet på Sørlandet og EVU Bærekraftig prosessindustri for prosessindustrien på Sørlandet. Fra alle disse prosjektene rapporteres det at bedrifter velger å sende ansatte på det aktuelle EVU-kurset ved flere gjennomføringer, hvilket indikerer at disse bedriftene opplever å få et godt utbytte av de ansattes kompetanseheving.

7.2 TJENESTENS INNRETNING

Et sentralt spørsmål er om tjenesten lykkes med å fange opp de «riktige» søkerne, det vil si de næringsmiljøene som vil ha størst effekt av etablering av et relevant kompetansetiltak. Tjenesten er innrettet

på en slik måte at en viss grad av formalisering forutsettes for å motta støtte. Miljøet må respondere på utlysningen og formulere en søknad. Fra tjenesten rapporteres det at det er miljøene med en etablert infrastruktur for samarbeid som leverer de beste søknadene. De umodne samarbeidskonstellasjonene lykkes i liten grad med å utforme kvalitativt solide søknader, samtidig som effekten av å tilgjengeliggjøre et kompetansetilbud i slike miljøer potensielt kan være like store eller større som i mer formaliserte samarbeid. Det er levert enkelte svært interessante søknader fra mindre, umodne miljøer, men disse har ikke nådd opp i konkurransen blant annet grunnet svakheter i beskrivelsen av prosjektenes forankring i næringsmiljøet og utdanningsinstitusjonen, eller kompetansetilbudets bærekraft. Den valgte modellen med forprosjekter, der miljøer som har kommet kort i arbeidet med å samordne seg og utvikle løsninger i fellesskap gis mulighet til å mobilisere næringsmiljøet og kartlegge behov, fremstår i så måte som hensiktsmessig, og utvider nedslagsfeltet for tjenesten.

Oxford Research mener innretningen til tjenesten som helhet er formålstjenlig, da en etablert infrastruktur for samarbeid reduserer risikoen i gjennomføringen av prosjektet. Det utgjør en risikoreduksjon for utdanningsinstitusjonen når næringslivet spiller inn et felles behov, som en krevende kunde som identifiserer markedet. Et miljø med lav grad av formalisering vil være beheftet med større risiko, og vil gjerne også ha behov for mer tid til tillitsskapende prosesser og organisering.

7.3 UTDANNINGSINSTITUSJONENES INVOLVERING OG FUNKSJON

Utdanningsinstitusjonens faktiske involvering i prosjektet påvirker både utviklingen av utdanningstilbudet og tilbudets bærekraft i etterkant av prosjektperioden. En erfaring er at de ulike prosjektene starter på svært ulikt nivå når det gjelder samarbeidet mellom det involverte næringsmiljøet og den aktuelle utdanningsinstitusjonen. Enkelte prosjekter starter fra bunnen av, det vil si at det ikke tidligere har vært samarbeid mellom næringsmiljøet og utdanningsinstitusjonen. I en slik situasjon står prosjektet foran en omfattende prosess med å knytte sammen næringslivets kompetansebehov og utdanningsinstitusjonens mulige tilbud, på tvers av ulike terminologi, logikk og insentivsystemer. Slike modningsprosesser er gjerne tidkrevende. Andre prosjekter kan bygge på et omfattende samarbeid mellom næringsliv og akademia, der utdanningsinstitusjonen kan ha en etablert portefølje av næringsrettede utdanningstilbud rettet mot det aktuelle næringsmiljøet. Utdanningsinstitusjonen vil da gjerne ha en god forståelse for næringslivets behov og virkemåte, og kan respondere på dette grunnlaget.

Samtidig oppfatter Oxford Research at det er en gjennomgående utfordring i prosjektene når det gjelder å sikre ressurser i utdanningsinstitusjonen til denne type utviklingsarbeid. Kunnskapsdepartementet har gjennom flere år uttrykt en forventning om at UoH-sektoren har en inngripen med næringslivet, samtidig som det i liten grad er etablert insentivsystemer som støtter opp om en slik utvikling. Meritteringsystemet er basert blant annet på forskningsproduksjon, mens tidkrevende samarbeidsprosesser med næringslivet ikke gir uttelling på slike parametere. Ønsket om å styrke kontakten mellom næringsliv og akademia er dermed i liten grad fulgt opp med effektive virkemidler. Dermed er det gjerne en positiv holdning til samarbeid med næringslivet på ledernivå i utdanningsinstitusjonene, samtidig som det er krevende å få fagpersoner til å prioritere utvikling av næringsrelevante kompetansehevingstilbud.

UoH-sektoren mangler målekriterier for sin næringsinngripen. Dagens finansieringsstruktur utgjør en barriere for utvikling av nye, næringsrelevante utdanningstilbud. Utviklingen av slike tilbud krever

investeringer som det i hovedsak ikke er tilrettelagt for, og som således påvirkes av en systemsvikt i møtet mellom myndighetenes forventninger og utdanningssektorens insentivsystemer og funksjon. Det er denne systemsvikten tjenesten Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer adresserer. Utdanningsinstitusjonene er avhengig av ekstern finansiering eller ildsjeler ved institusjonen som gjør dette arbeidet uten godtgjørelse. For å unngå nedprioritering av EVU og utvikling av andre næringsrettede kompetansetilbud kan tilrettelegging av slike tilbud meritteres på en slik måte at det blir interessant for UoH-sektoren å forsterke sin aktivitet på dette området. Justeringer i BOA-ordningen fra 2017 kan ha en positiv effekt i så måte.

Universitetene og høyskolene leverer utdanningstilbud delvis på grunnlag av studieplasser tildelt og fullfinansiert av Kunnskapsdepartementet. De kan også levere utdanningstilbud som ikke er basert på tildelte studieplasser, som kan delfinansieres etterskuddsvis basert på antall uteksaminerte studenter. Institusjonene tar dermed en høyere økonomisk risiko når de utvikler denne typen studier, enn når de utvikler ordinære studier.

Tjenesten har et markert aspekt av pilotering ved seg. En suksess fra klyngeprogrammet blir forsøkt testet ut i en ny form, og man vil høste erfaringer fra tjenesten som en av mange mulige innganger for å støtte opp om «et kompetent og konkurransedyktig næringsliv med attraktive arbeidsplasser i hele landet». Tjenesten har derfor et relativt bredt nedslagsfelt hva angår tilsagnsmottakernes modningsnivå. Oxford Research mener det kan tenkes ulike tiltak for å adressere utfordringen som ligger til grunn for tjenesten. For eksempel kan det tenkes en insentivordning rettet mot UoH-sektoren, der etablering av næringsrelevante utdanningstilbud belønnes. I en slik ordning kan utdanningsinstitusjonen inneha prosjektledelsen, og ville måtte gå i dialog med næringslivet og deres representanter for å definere behovet.

7.4 KOMPETANSETILBUDENES BÆREKRAFT

Bærekraften til EVU-tilbud påvirkes av næringslivets vilje og evne til å investere i kompetanseheving. Til tross for at utdanningstilbudene utviklet med støtte fra tjenesten Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer bygger på grundig kartlegging av næringslivets behov, er det ikke gitt at næringslivet velger å benytte seg av tilbudene. For eksempel har konjunkturutviklingen i olje og gass-næringen medført en omprioritering av ressursbruken i denne sektoren, hvilket har påvirket en rekke av tilbudene utviklet med støtte fra tjenesten. Potensielt kunne en situasjon med nedbemanning økt etterspørselen etter kompetanseheving fra personene som blir oppsagt, men det vil da gjerne være andre typer kompetanse som etterspørres, for eksempel knyttet til omskolering til arbeid i en annen bransje.

Også næringsmiljøets struktur i form av bedriftsstørrelse kan påvirke evnen til å nyttiggjøre seg kompetansetilbudet, hvilket blant annet viser seg gjeldende for reiselivsnæringen. Denne næringen består i utstrakt grad av små bedrifter som opererer med små marginer, slik at prioritering av kompetanseheving utgjør en betydelig investering for bedriften. Denne investeringen krever svært fremoverlente og utviklingsorienterte bedrifter.

En situasjon der utviklede kompetansetilbud ikke benyttes vil ikke innebære økt kompetansetilførsel for det aktuelle næringsmiljøet, til tross for at prosjektet støttet av tjenesten kan ha vært gjennomført

helt i henhold til planen. Hvorvidt formålet for tjenesten oppfylles avhenger altså delvis av forhold utenfor tjenestens og prosjektenes kontroll.

Det er identifisert en barriere i forlengelsen av prosjektene, der det utviklede studietilbudet skal implementeres ved utdanningsinstitusjonen. Barrieren består i å sikre tilstrekkelig rekruttering til studiet til å etablere og sementere dette. Det tar gjerne minst to til tre år før et utdanningstilbud er godt etablert i den forstand at det er kjent blant potensielle studenter. Særlig i disse første årene er det viktig å aktivt rekruttere studenter for å sikre tilstrekkelig antall til å kunne opprettholde tilbudet. Det er et ønske fra flere av prosjektene at tjenesten inkluderer muligheten for en forlengelse, eventuelt med et nedskalert budsjett, der det tilbys finansielle midler eksplisitt for å sikre rekruttering og permanentering av utdannelsetilbudet. På den måten reduseres også risikoen for utdanningsinstitusjonene, og det er mer sannsynlig at utdanningen etableres som et permanent tilbud. Fra enkelte av de involverte prosjektene er det søkt om supplerende midler til dette formålet. Disse søknadene er avvist fordi de adresserer forhold som ligger utenfor tjenestens aktivitetsområde. Det ligger også utenfor aktivitetsområdet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet og programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk. Ettersom problemstillingen knyttet til kompetansetilbudenes bærekraft synes såpass fremtredende, anbefaler Oxford Research at denne følges opp av relevante departementer.

En hensiktsmessig modell i oppfølgingen av utviklingen av kompetansetilbudene kan identifiseres der et modent og institusjonalisert samarbeidsorgan er etablert for å ivareta et næringsmiljøes interesser. Et slikt organ kan være et innovasjonsselskap eller en klyngeorganisasjon, eller en industripark hovedsakelig finansiert av næringen selv. Slike aktører disponerer gjerne noen «frie midler» som kan anvendes i tråd med næringens interesser. I flere av prosjektene der denne type aktører har hatt prosjektledelsen i kompetanseutviklingsprosjektet, gis det uttrykk for at organisasjonen ser for seg en fortsatt rolle med å informere og mobilisere for å benytte utdanningstilbudet, i nært samarbeid med utdanningsinstitusjonen. Dermed håndteres på en effektiv måte den utfordringen som eksisterer på grunn av at utdanningsinstitusjonen har begrensede midler til rekruttering særlig til EVU-tilbud.

7.5 DISTRIKTPOLITIKK ELLER NASJONAL KOMPETANSEINFRASTRUKTUR?

Det regionalpolitiske bakteppet for tjenesten er et ønske om geografisk spredning av kompetansearbeidsplasser. Etablering av utdanningstilbud tilpasset det regionale næringslivets behov forutsettes å medføre flere kompetansearbeidsplasser i den aktuelle regionen, og dermed at flere personer med høy kompetanse velger å etablere seg og bli boende i regionen. Tjenesten baserte seg videre på at det eksisterer en systemsvikt som hindrer etableringen av kompetansehevingstiltak tilpasset det regionale næringsmiljøet. Ettersom de årlige budsjettene til tjenesten har vært relativt begrensede, har Innovasjon Norge valgt å ikke profilere tilbudet særlig aktivt. Søknadstilfanget har likevel vært svært tilfredsstillende, hvilket kan betraktes som en indikator på behovet for tjenesten.

Til grunn for tjenesten ligger en politisk målsetting om å opprettholde en spredt bosetting i landet. Tjenesten skal bidra til denne målsettingen ved å styrke et etablert næringsliv i regionene gjennom tilrettelegging for nye kompetansearbeidsplasser. En grunnleggende antakelse som tjenesten bygger på er at kompetansebehovene vil variere mellom regionene, ut fra hvilke næringer som er fremtredende. Dermed skal tjenesten bidra til å avdekke kompetansebehov i næringsmiljøene som mottar tilsagn fra tjenesten, og støtte opp om verdiskaping i miljøene ved å tilføre relevant kompetanse. Av

dette følger det at utdanningstilbudene som utvikles gjerne har en særlig tilpasning til det aktuelle næringsmiljøet.

Det er også eksempler på at tilsagn fra tjenesten er benyttet til å «importere» ferdig utviklede utdanningstilbud til en region, eventuelt med en tilpasning til regionale behov. Eksempler på dette er ingeniørutdanningen som tilbys av Universitetet i Tromsø ved Campus Helgeland, og kompetansetilbudet Cetop 2 som er tilgjengeliggjort (ikke realisert) for leverandørindustrien i Agder.

Innovasjon Norge ser at modellen med å støtte utvikling av kompetansetiltak gjennom klynger og næringsmiljøer kan benyttes for å utvikle flere næringsrelevante tilbud, også utenfor det distriktpolitiske virkeområdet.⁸ Etablering av næringsrelevante utdanningstilbud ses da i sammenheng med omstillingsbehov i næringslivet i et bredere perspektiv. Det argumenteres også for at det er ønskelig at utdanningstilbud som etableres med støtte fra tjenesten Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer kan tilbys og være relevante for personer også utenfor den aktuelle regionen. Dette innebærer å betrakte utviklingen av utdanningstilbudene som en utvidelse av det totale utdanningstilbudet som eksisterer i Norge, som en del av den nasjonale kompetanseinfrastrukturen. Det fremholdes at bærekraften til tilbudene også vil styrkes dersom det rekrutteres nasjonalt.

Reelt sett rekrutterer de fleste utviklede utdanningstilbud i all hovedsak studenter fra det regionale næringsmiljøet som det er utviklet for, enten fordi det kun er åpent for bestemte bedrifter, som for eksempel medlemmer av et klyngeprosjekt, eller fordi det leveres fysisk innenfor for eksempel et industriområde, og dermed har en svært spesifikk innretning.

Samtidig er det eksempler på at utdanningstilbud har deltakere fra utenfor næringsmiljøet, og det kan tenkes en modell der studieplasser som ikke fylles opp av regionale deltakere gjøres tilgjengelig for andre. Dette vil styrke tilfanget av studenter og sikre tilbudets bærekraft, samtidig som den regionale tilpasningen opprettholdes. Tilbudene utviklet av Arena USUS har frem til nå vært forbeholdt medlemmer av klyngeprosjektet, men som en strategi for å sikre bærekraft er det etablert en dialog med Kunnskapsdepartementet om å ta EVU-tilbud videre som en «nasjonal pilot», med finansiering fra departementet.

Oxford Research vil bemerke at tjenesten Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer har en bestemt intervensjonslogikk. Denne inneholder distriktpolitiske målsettinger, kunnskap om bestemte kompetansebehov i de enkelte næringsmiljøer, og kunnskap om at tilpassede utdanningstilbud levert i regionen vil bidra til å opprettholde en desentralisert bosetting i landet. En videreutvikling av tjenesten til en nasjonal ordning, der det siktes mot å rekruttere deltakere også utenfor regionen, kan være hensiktsmessig for nasjonal verdiskaping og omstilling. Imidlertid vil en slik innretning av tjenesten ha en annen intervensjonslogikk enn tjenesten har i dag, hvilket det er viktig å være bevisst. Den samme metodikken kan potensielt benyttes uten å være forbeholdt miljøer lokalisert helt eller delvis innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

⁸ Innovasjon Norges årlige rapportering til oppdragsgiverne, 2015. Side 207.

7.6 VIDERE ARBEID MED NÆRINGSRELEVANTE KOMPETANSETILBUD

Det er avklart at tjenesten Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer ikke vil få ytterligere finansiering fra KMD i 2017, og tjenesten i sin nåværende form vil dermed avvikles etter hvert som de igangsatte prosjektene ferdigstilles. Samtidig har fokuset på næringsrelevante kompetansetilbud økt, og det tilrettelegges for at fylkeskommunene vil få en større rolle med å forvalte og allokere regionale utviklingsmidler til dette formålet. En ny nasjonal kompetansestrategi er under utvikling, og satsingen på næringsrelevante kompetansetilbud løftes høyere opp på den politiske agendaen, dog i en annen form enn tjenesten Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer. En bedre samordning mellom næringslivet og utdanningssektoren vil bidra til å tilrettelegge for omstilling og utvikling av næringslivet og andre sider av samfunnet. Dersom utdanningssektoren skal evne å svare på næringslivets behov med nødvendig fleksibilitet må integrasjonen være tett. Dette innebærer en mer aktiv rolle for næringslivet i leveransen av kompetansetilbud, som deltaker i utviklingen av tilbudene og som lærekrefter.

Fylkeskommunene har hatt en rolle i vurderingen av skisser til tjenesten, for å avstemme overordnede regionale prioriteringer med målsettingene i den enkelte skisse. Dermed er det sikret at det ikke er konflikt mellom prosjekter og regionale utviklingsstrategier. Prosjektene som har mottatt tilsagn fra tjenesten har imidlertid i liten grad samarbeidet direkte med fylkeskommunen. Den nye innrettingen av distrikts- og regionalpolitikken, med en egen budsjettkategori med betegnelsen Regionale tiltak for utvikling av næringsmiljøer og tilgang til kompetanse (kapittel 553 post 60), innebærer tilskudd på syv millioner kroner (totalt 133 millioner kroner) til hver enkelt fylkeskommune, der ett av formålene er å bygge opp under kompetansetilgang til regionale næringsmiljøer.⁹ Tjenesten Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer har gitt viktig erfaring som kan tas videre i de nye kompetansesatsingene.

Norges forskningsråd iverksetter programmet Kapasitetsløft i 2017. Programmet skal bidra til omstillingsdyktige regioner med velfungerende næringsmiljøer og tilgang til relevant kompetanse, og slik bidra til økt verdiskaping i næringslivet. Utdanningsinstitusjoner og forskningsinstitutter skal være prosjektansvarlig, med næringslivet og fylkeskommunen som sentrale partnere.

7.7 VIKTIGE LÆRINGSPUNKTER

Følgeevaluator vil trekke frem enkelte særlig interessante læringspunkter fra tjenesten. Læringspunktene er systematisert etter utviklingen i det enkelte prosjekt, fra søknadsfasen til gjennomføringsfasen til gevinstrealisering.

- Tjenestens krav til kvalitet og modenhet i prosjektskisser og -søknader har gjort det utfordrende for mindre formaliserte næringsmiljøer å nå opp i konkurransen om tilsagn. Etablerte innovasjonsselskaper, klyngeprosjekter, etc. har stått bak de fleste prosjektene. Ordningen med forprosjekter har bidratt til å inkludere flere av de mindre formaliserte næringsmiljøene.
- Tjenestens innretting mot fasilitatorfunksjoner som innovasjonsselskaper og næringsmiljøer har vært formålstjenlig for å sikre utdanningstilbudenes næringsrelevans. Slike prosjektledere eller fasilitatorer har god kjennskap til den aktuelle næringens kompetansebehov, eller i det minste en inngripen med næringen som tilrettelegger for en presis identifisering av kompetansebehovet.

⁹ Prop. 1 S (2016–2017) Kommunal- og moderniseringsdepartementet

- Samarbeidet mellom et næringsmiljø og en utdanningsinstitusjon krever som regel en modningsprosess der hver av partene blir kjent med den andre partens terminologi, logikk og insentivsystemer. En slik modningsprosess er gjerne tidkrevende.
- Forankring i utdanningsinstitusjoner er en større utfordring enn forankring i næringslivet.
- Utdanningsinstitusjonene er prinsipielt positive til samarbeid med næringslivet, slik at den formelle forankringen på institusjons- og fakultetsnivå i all hovedsak er uproblematisk å få på plass. Forankringen på fagnivå er krevende, fordi den forutsetter at de enkelte fagpersonene finner utviklingsprosjektet interessant og samtidig har tilstrekkelig kapasitet til å arbeide med prosjektet. Prosjektet er dermed sårbart for endringer på personellsiden.
- Modellen med identifisering av det regionale næringsmiljøets behov som utgangspunkt for utvikling og realisering av et kompetansetilbud, innebærer risikoreduksjon for utdanningsinstitusjonen. Næringslivet fungerer som en kunde som uttrykker et behov og et marked.
- Tjenesten opererer i en kontekst der utdanningsinstitusjonene har en finansieringsstruktur som utgjør en barriere for utvikling av nye, næringsrelevante utdanningstilbud. Utviklingen av slike tilbud krever investeringer som det i hovedsak ikke er tilrettelagt for, og som således påvirkes av en systemsvikt i møtet mellom myndighetenes forventninger til institusjonenes næringsinngripen og utdanningssektorens insentivsystemer og funksjon.
- Det er en utfordrende å sikre ressurser i utdanningsinstitusjonen til utvikling av næringsrelevante kompetansetilbud. Ofte er prosjektene avhengig av ildsjeler ved institusjonene i utviklingen av tilbudene. Ressurser til frikjøp av timer ved institusjonen har vært avgjørende for utviklingen av enkelte tilbud. I andre tilfeller har dette verktøyet ikke hatt effekt, for eksempel fordi det ikke har eksistert timer som det har vært mulighet til å kjøpe fri.
- Konjunkturutvikling i regionale næringsmiljøer kan påvirke næringsaktørens prioriteter, og potensielt endre det markedsmessige grunnlaget for et kompetansetilbud.
- Det eksisterer en barriere i forlengelsen av prosjektene, der det utviklede kompetansetilbudet skal implementeres ved utdanningsinstitusjonen. Barrieren består av fravær av ressurser til å sikre tilstrekkelig rekruttering til å etablere og sementere studiet.
- Eksistensen av et fellesorgan for et næringsmiljø, for eksempel en industripark, kan fungere som en viktig samarbeidspartner for utdanningsinstitusjoner i rekrutteringsarbeidet til næringsrelevante utdanningstilbud, og dermed støtte opp under et utdanningstilbuds bærekraft.

DANMARK

Oxford Research A/S
Falkoner Allé 20
2000 Frederiksberg
Danmark
Tel: (+45) 3369 1369
office@oxfordresearch.dk

NORGE

Oxford Research AS
Østre Strandgate 1
4610 Kristiansand
Norge
Tel: (+47) 4000 5793
post@oxford.no

SVERIGE

Oxford Research AB
Norrländsgatan 11
103 93 Stockholm
Sverige
Tel: (+46) 08 240 700
office@oxfordresearch.se

FINLAND

Oxford Research Oy
Helsinki:
Fredrikinkatu 61a, 6krs.
00100 Helsinki, Suomi
www.oxfordresearch.fi
office@oxfordresearch.fi

BRUXELLES

Oxford Research
C/o ENSR
5. Rue Archimède
Box 4, 1000 Brussels
www.oxfordresearch.eu
office@oxfordresearch.eu

LATVIJA

Baltijas Konsultācijas, SIA
Vīlandes iela 6-1
LV-1010, Rīga, Latvija
Tel.: (+371) 67338804
info@balticconsulting.com
www.balticconsulting.com